

1887-ben egyenesen Sztambulov intézkedésére történt, hogy a szobránge július 4-iki ülésén Ferdinánd szász-koburg-góthai herceget Bulgária fejedelmévé választotta.

Sztambulovot mint államférfiut a következő vonásokkal jellemzi egyik személyes ismerőse, Strausz Adolf:

Nyolcz évig kormányozta Sztambulov Bolgárországot, nyolcz évig állott a bolgár ügyek élén. Ez oly hosszú idő, melyet keleti országban államférfi alig ért meg. Lehet, hogy gyakran kiméletlen és sokaknak alkalmatlan volt; de ki tudná azt bizonyítani, hogy e kiméletlenségre nem volt szükség, nem úgy kívánta-e a trón és az ország érdeke? Erős keze higgadt-sága imponált Európáig, míg honfitársai közül sokan ép azt vették tőle rossz néven. S kormányzása utolsó idejében a fejedelmek gyankvólga kezdett iránta viselkedni. E gyankvós néha igen feszült viszonyt teremtett Ferdinánd és Sztambulov között. Hetekig, sőt hónapokig sem érintkeztek. Ennek kettős oka volt. Az egyik az, hogy Sztambulov szilárd jelleme néha igen nyersnek tűnt föl a fejedelem előtt. De fő okot az egyenetlenkedésre Sztambulov nagy népserűsége szolgáltatott. Fokozta az ellenszenvet az európai sajtó föltétlen elismerése, melylyel Sztambulov összes politikai tetteit kísérte. A fejedelem gyakran foglalkozott azzal az eszmével, hogy miniszterelnököt megszabaduljon, míg *Sztambulov* minden fordulatok dacára, politikai egyéniségének egész súlyával fedezte a legnépszerűtlenebb intézkedéseket, a melyeket Ferdinánd fejedelem érdekében szükségessé tartott. A fejedelem házasságáról volt szó, a mely csak oly feltétellel történhetett meg, hogy egy külön nagy szobránge egybehívásával az alkotmányt megváltoztatták. Óriási és heves küzdelem árán vitte keresztül azt a cikket, a mely megengedi, hogy a trónörökös katolikus vallásu lehessen. Midőn Ferdinánd nevével az országba érkezett, s az ősi bolgár székvárosba, Tirnovába tartotta bevonulását, az ottani metropolita, *Klement*, ugyanaz, ki most Pétervárot van s ki Ferdinánd intimusa lett, vonakodott a papság élén az új fejedelemszöveget fogadni. Midőn haragjának még szószekeken is kifejezést adott a haragos főpap, Sztambulov szülővárosának érseket börtönbe vetette. A ki csak némileg ismeri a keleti népek vallási fanatizmusát, az fogalommal bírhat arról az óriási visszatetszéről, melyet Sztambulov e tette előidézett. Népszerűtlensége így kezdődött. Népszerűtlenné lett fejedelme szolgáltatásban és fejedelme ezt az alkalmat aknázza ki arra, hogy első miniszterétől megszabadulhasson.

Mik történtek bukása után, azok ismert dolgok. Annyi bizonyos, hogy Sztambulov az ellenforradalom szervezésével, az orosz fordulatok legyőzésével, Kaulbars missziójának meg-hiusításával Bolgárország becsületét mentette meg. Ferdinánd fejedelem megválasztásával, és trónjának ezer bajok s veszedelem közötti megszilárdításával hazájának dinasztiaát adott; a külpolitika terén a béke fentartására irányzott törekvéseivel Európa elismerését megnyerte. Hosszú kormányzatának ideje alatt megnyitott a bolgárok számára a külföldi hitel, gazdasági téren, valamint az irodalom és a művészet minden ágazatában bámulatos eredményeket mutat fel az ország. A patriarkális állapotból európai kulturállammá emelte Bulgáriát s mindezt bére, jutalma az a tizenöt tántogó seb, melyet bolgár kezek ütöttek beteg, elgyötört, fáradt testén, a nyílt utcán, fegyveres rendőrség szemelátára.

Három napig birkózott a halállal a csonka hős; de lehetetlen volt diadalmaskodnia ebben

az egyenetlen harcban. Szerdán este elveszté eszméletét, melyet aztán nem is nyert többé vissza. Csütörtökre viradó hajnalban 3 óra 35 perczkor örökre elszenderült. Emléke bizonyára halhatatlan lesz nemcsak a bolgár nemzet történetében, hanem a XIX. századbeli kimagasló államférfiaké között is.

A CSORBADZSI ÉSZJÁRÁSA.*

Szatira.

Írta: Sztambulov István.

Ha keresztmég az igazságot
És rendet a világon,
Bizony csak meztelen és meztálat
Bolyognék e világon.

Ej, hia ábránd minden eszme,
Elpárolog, elmúlik, —
A ki szív nélkül vérben gázol,
Csupán az boldogul itt.

Az boldogul, ki szülő, testvért
És nemzetet elárul,
Ki idegenek emléjén él,
Élősködik kufáru.

Akarod, hogy előkelő légy,
Hogy gazdagon megélj? —
Add el, barátom, tennen néped,
S akasztad ten testvérid.

Minek keressek igazságot,
Szabadságot és rendet? —
Csak tömög meg szépen zsebeid mind,
— Hisz Petko eltűr mindent.

Föl is ér a szivem azokhoz,
Kik vívnak nappal, éjjel,
S milliók jávéért síkra szállnak
Igazság fegyverével.

Fáradnak a szegény bolondok:
Polyjék jól milliók dolga,
És ne legyen a földön zsarnok,
És ne legyen rabszolga.

Pedig meztelen mind a jámbor,
Szánalmas mindnek sorsa,
Mind ellizlötten, étlen baktat
És a sarat tapossa.

S a világ gúnyval mondja róluk:
Oh, szánandó bolondok!
Ily pörül kelle járnai annak,
Ki régi rendet bontott!

Egyetlen egy parájuk sincsen,
És ringy-rongy a ruhájuk,
Még káposztára sem telik, és
Vezérlik a világot.

Ha neked is támadna kedved,
A jó utjára térned,
Szabadsághős léssz, rongyos, éhes,
És kinevetnek téged!

Bolgárból fordította:
STRAUSZ ADOLF.

III. NAPOLEON ÉS A NÉMET-FRANCZIA HÁBORÚ.

Az idén van huszonötödik évfordulója a világtörténelem legutolsó nagy drámájának, a német-francia háború lezajlásának. Az idén, a mikor csak rövid napok előtt arról adott hírt a

* Bulgáriában a „csorbadzsi” név alatt azt a jómódú, kényelemben élő bulgár értették, ki nemcsak teljes megnyugvással viseltette a török uralom alatt a dolgok menete iránt, hanem a török hatóságok érdekében hazafiatlan szolgáltatásokat is teljesített, hogy csak vagyona biztos élveztében maradjon. Ha valahol valami nemzeti mozgalmat szimatolt a török, úgy a csorbadzsi volt a török hatóság kezében a legjobb segítség és utbaigazító. Elárultak ezek még a saját vérokonságukat is. Nem egy testvért juttatott hóhérekre a bulgár csorbadzsi. Ilyen csorbadzsiról írt gyönyörű Sztambulov István, az egykori bulgár miniszterelnök, kit ifjabb korában a bulgár nép még mint nemzeti költőt ünnepelt. A Sztambulov versei nagy népszerűséggel bírnak, különösen hazafias tartalmukért.

A fordító.

világ sajtója, hogy a francziák, elfogadván a német császár meghívását, megjelentek a kieli csatorna megnyitására rendezett ünnepélyeken. Sajátságos játéka a véletlennek minden esetre, hogy ez az ünnep éppen ama nagy dráma negyedszázados évfordulójára esett, de egyáltalán bizonyíték arra nézve is, hogy egy negyedszázad mégis elég nagy idő arra, hogy a népek is elfeledjék a régi, szinte enyészhetetleneknek gondolt gyűlölségeket.

Ismerve a hevülékeny francia természetet, szinte csoda számba megy, hogy ez alkalmából nagyobb ellentűntetések nem voltak, sőt még a háború emlékét sem igen igyekeznek az emlékezős évfordulón fölleveníteni, még kevésbé azokat, a kiket a háború könnyelmű megkezdésének vádjával illettek: a III. Napoleon és Eugéniát. Mert a közvélemény őket tette soke ideig felelősekké minden bekövetkezett bajért. E részben most már kezd megváltozni a közfelfogás. S hogy ebben mennyi az igazság, arra nézve nem lesz érdektelen egy, csak az imént megjelent francia mű nyomán megismerkednünk az alábbi, a háború megkezdését és befejezését illető s jobbra alig ismert részletekkel, Giraudeau francia írónak „Napoleon III. intime” című műve után.

A dolog úgy áll, hogy sem a császár, sem a császárné nem kívánták a háborút, sőt iszonyodtak tőle. A mint Monseigneur Darbois, a párisi érsek is elbeszéli, midőn a császárnak a harczterre való eltávozása napján megjelent Saint-Cloud-ban, hogy a rendes misét szolgálta, a császárt rendkívül leverték találta s társalgása is igen nyomott hangulatot árukt el. A császár komoran beszélt a kezdődő háborúról és annak eshetőségeiről. A császárné pedig, midőn Parieu kijött a minisztertanácsból, szintén aggodalmasan tudakozódott annak határozata felől.

— Azt hiszem, felség, — felelt az, — hogy ha Anglia holnapig valami ürügyet kitalálhatna, melylyel el lehetne kerülni a háborút, nagyon lekötöznék Franciaországom.

— Én is az ön véleményén vagyok, — mondá a császárné komoran.

Eugénia különben azután is mindig óvatást emelt ama neki tulajdonított mondas ellen, hogy: „Ez az én háborúm!” Ő nem mondta ezt. Ellenben Bismarck hercegről feljegyzti a krónika, hogy egy, a háború után pár évvel nála járt újságíró előtt így nyilatkozott: „Okvetlen szükségem volt egy nagy háborúra, hogy a sokféle régi német pénzeket be lehessen olvasztani. A legelső ürügy is jó volt. Ha az egyik nem sikerült, sikerült a másik!”

Különböztet is már a háború előjelének mutatkozása idején Napoleon súlyos beteg volt, nagy kinokat szenvedve nem ritkán. 1870 június 20-án Sée orvost hívták a császárhoz Saint-Cloudba és a tanácskozáson megállapították az orvosok, hogy Napoleonnak hólyagköve van, de ezt a császárné előtt titokban tartották. Csak később tudta ez meg a valóságot, mikor egyszer a császár rozslülétéről lévén szó, Mouchy herczegnő arra célozott, hogy valószínűleg műtétre lesz szükség, hogy megmenthessék.

— Műtetre? — kiáltott fel a császárné mehhökkenve. — Mit akar mondani? A császár olyan rosszul lenne, hogy műtetre van szüksége?

— Igen, felség, Sée orvos nyilatkozatai kétségtelenül teszik ezt.

— Miféle nyilatkozatai? — kérde ekkor a császárné még jobban megütődve; a mire aztán nem lehetett többé a dolgot előtte titokban tartani.

Páris elhagyva, azt remélte a császár, hogy baja enyhülni fog. De nem így történt. Július 29-iki levelében bajáról panaszkodik a császárné-nak. Aztán napról-napra kinosabban telt az idő. Alig evett, alig aludt. A mint a császár szolgálja egy emlékirtnak elbeszélte, éjjente számtalanszor ágyához hívta őt a szenvedő uralkodó, mindig bocsánatot kérve, hogy oly sokat háborgatja. „Nagyon szenvedek!” mondogatta ilyenkor szokott nyugodtságával és nagy, hideg verejtékepekkel folytak le homlokáról.

Mintegy két heti ily szakadatlan szenvedés,

álmatlan éjszakák után ült lóra a császár szeptember 1-én, hogy a sedani csataterre menjen. A szemtanúk följegyzik, hogy a császár órák hosszáig elődözött a legveszedelmesebb helyeken. Látna a közelgő szerencsétlenséget, kereste a halált. Lovát a körülötte esetett harcosok vére feskendezte be. *Fajol* tábornok és két más tiszt volt mellette, de ezektől is eltávozott, s a lövöldözésnek leginkább kitétt helyeket választotta ki magának, mintha meg akarta volna kimélni társait attól, a mit ő maga keresett. De hiába, a halál nem akarta őt elragadni. Még ott, a szertepattogó bombák és puskaölyök zápora közepette is jelét adta halás jó indulatának a hozzá hű emberek iránt. Mint egy francia tiszt beszél, mikor a császár őt észrevette az ágyuzás közben, magához inté és így szólt hozzá: „Nagy sajnálkozással értesültem tegnap, hogy az ön unokatestvére Brincourt elesett. Bátor tiszt volt. Vigye meg családjának legteljesebb részvétem nyilvánítását.”

Mikor már a szerencsétlenséget kikérülhetlennek látta, ismét visszatért a csataterre, hol a hadsereg utolsó erőfeszítéseit tevé. A megszállás tetőpontját érte el. Mikor a fehér zászlót felvonták, a hadi-tanács kis idő múlva elhatározta, hogy lehetetlen a harcot folytatni, meg kell adni magukat. Hogy mily nagy volt az elkeseredés ez időben III. Napoleon iránt, eléggé mutatja az a cselzetosságtól vezérelt leírása a hadsereg fegyverlerakásának s a két uralkodó találkozásának, mely akkoriban egy francia lap nyomán bejárta az újságokat. E szerint III. Napoleon, látva a sereg kimerülését, levelet írt Vilmos porosz királynak. Ez azonban azt felelte, hogy: „Jöjjön ő maga, vagy különben közönséges katonaként fogunk elbánni vele, a mint hogy nem is érdemel egyebet.” Napoleon erre a porosz főhadiszállású szolgáló majorsági házba ment. A kocsi a ház elé ért, a császár leszállt, eloltotta cigarettáját és egyedül lépett be az alacsony szobába, melyben a király sisakos fejével s hátrattét kezekkel büszkén séált le s föl. Homály volt. III. Napoleon levette fővegét és német nyelven üdvözölte a királyt. Ez nem felelt sem szóval, sem egy kézmozdulattal; még pár lépést tett, aztán megállt egyenesen, mereven az ex-császár előtt, a ki meghajtotta magát.

— „Felség!” — mondá ez, — ismételni akarom azt, a mit tegnap írásban tudattam. — „Jól van, — felelt a király, kinek arca tüzes volt és hangja reszketett, bár tartóztatni akarta magát; — elhatároztam, hogy Spandau lesz kijelölve fogsági, akarom mondani tartózkodási helyéül; ott fogja megvárni további rendelkezéseim.” — „Felség!...” kezdé ismét Napoleon. — „Elég!” kiáltott fel a porosz király, kardjával a szoba padlójára ütve. — „A viszontlátásra hát!” szolt az ex-császár most már francia nyelven és oly nyugodtan távozott a szobából, mintha a képviselőház üléseinek megnyitására ment volna ki.

Ezzel a cselzetos előadással ellenkezőleg egy igazi szemtanú következőleg mondja el a két uralkodó találkozását. A király leszállván lováról, fölment a ház előtti emelkedettebb helyre. Erre a császár fölemelkedett; arca oly halvány volt, mint a márvány. Fejét kis katonasapka fődte, keze kardja markolatán nyugodott, egész a szoba ajtajáig ment és várakozott. A király fűrgén ment fel a lépcsőn és belépve, csákóját hóna alá vette. Zavart és megható volt. Eleinte csak a törzskart látta meg, mely őt üdvözölte. Egyszerre észrevette a császárt, a ki rá várakozott. Pillanatra megütődöttnek látszott. Aztán élénken feléje menve, kezét nyujtá neki: „Nos hát, Felség!” szolt erős hangon, — a fegyveres szerencsétlenséget döntött. — Beléptek a kis szobába, besukva az ajtó maguk után. Mikor a találkozásni vége volt, a két uralkodó ismét a ház előtti emelvényig ment. Itt a király újra kezét nyujtá a császárnak, lovára ült, köszönt neki és eltávozott.

E találkozás idején is tökéletesen ki volt már merülve a legyőzött császár. Délelőtt tizenegy órakor ment végbe a találkozás és addig még semmit sem evett, jóllehet környezete minden áron rá akarta őt érni. De Napoleon így felelt: „A király minden perezen itt lehet; nagyon restelém, ha étkezésnél találna.” — Erre aztán egy tiszt elment, vett egy darab kenyert és egy kis üveg bort, zsebében oda vitte ezeket és majdnem rá erőszakolta a császárra.

Ilyen fejedelmi ebéde volt azon a szomorú napon III. Napoleonnak.

Azt a saját szerencsétlenségében sem lankadó érdeklődést és seregének s honának további sorsa iránti aggodalmat, melyet az ex-császár a békealkudozások alatt is folyton mutatott, csak az Eugénia iránti szeretete közelíti meg. Mindketten aggó figyelemmel kísérték a fejleményeket, hátha meg lehetne még mindent menteni. „Nem a dynasztiait kell megmenteni, hanem Franciaországot!” mondotta Eugénia már az első vereségek után. Eugéniát azok a nyugtalanító hírek, melyeket Chislehurstben Napoleonról kapott, arra indították, hogy mivel szep szerével nem mehet a császárhoz, titkon látogassa meg. Londonba ment Clary gróf kíséretében s még egy utitáskát sem vitt magával. Londonban vasútra, majd hajóra ült, mely Ostendébe vitte; egész a Wilhelmshöhehez legközelebbi állomásig eljutott a nélkül, hogy valaki felismerte volna. Itt a kormányzóhoz vitette magát egy bérkoosiban, de a kormányzó a kastélyban volt. Oda mentek hát s először csak Clary gróf lépett be. A császár nagyon meg volt lepelve. „Hogyan? — ön itt? . . . Épen most irtam a császárnak, kérdezvén tőle, nem jöhetne-e el?” — A császár nem lévén egyedül, Clary gróf így felelt: „Mihelyt a császárné tudomást vesz Felséged óhajításáról, mindenesetre el fog jönni.” Azután megértette a császárral, hogy tanik nélkül szeretne vele beszélni s mikor egyedül maradtak, azt mondta: „A császárné itt vár a kastély rúskapujánál.” — „Lehetséges-e?” — kiáltott fel a császár nagyon meghatótan, — „jőjjön, siessen!” — És Clary gróffal elejté ment, de oda künn is lévén pár ember, Napoleon leküzde megindultságát a császárné. De mikor a kis szoba ajtaja bezárult mögöttük, Napoleon levette a hidegség álarczatát és zokogva borult Eugénia karjaiba. Két nap múlva a császárné ugyanolyan titkon ment el, a mint érkezett. Senki sem tudta meg akkor ezt a találkozást.

Érdekes tudni, hogy fogadta Napoleon a végre hosszas huza-vonák után létrejött békekötést. Erről egy Eugéniához intézett levele élénken tanuskodik. — „Kedves Eugéniam, — mondja e levélben, — gondolhatod, mit érezek, megtudva a békekötés föltételeit. Megvallom, azt hittem, hogy Metzet megtarthatjuk és hogy a hadi kárpótás nem lesz több három milliárdnál. Ez a béke nem lehet egyéb, csak fegyverszünet és még sok szerencsétlenséget fog okozni Európának!” — A császárt azonban még mindig nem hagyta el minden reménye arra nézve, hogy a dolgok jobbra fordulhatnak. Mikor Wilhelmshöheből Angliába utazott, a pályaudvaron adtak át neki egy táviratot, melyben ez volt: „Párisban kiűtött a forradalom. Két tábornokot megölték. A fővárost a szocialisták kerítették hatalmukba. A béke megmaradása nagyon kétséges lett.” — Napoleon, mikor elolvasta a táviratot, kezeit mintegy fohászokdolag emelte ég felé. De az események nem valószínűsítették meg a trónjától megfosztott uralkodó álmait.

A bukott császár és császárné iránti elkésredés és gyűlölet semmit sem hagyott érintetlenül, a mivel csak vádolni lehetett őket. Így felhánytorgatták vagyoni viszonyait is. Azt mondták, hogy a császár nyomorúságba döntve az országot, magának jó esomó pénzt biztosított. Hét milliót küldött ebből a párisi kommunárdoknak, hogy szítsa a belső elégedetlenkedést. Pedig hát egyik levelében így ír Eugéniának: „Nincs több nálam mindössze 260,000 franknál; de legalább, ép úgy mint te, büszke vagyok arra, hogy úgy hagytam el a trónt, hogy nem helyeztem el pénzt a külföldre.” A császárné-nak még ékszerait is eladásra kellett bocsátania, melyeket egy szerencsés véletlen folytán jó áron el is adott. Ugyanis a valesi herczeg ép azon időben Indiába ment, a rajahk illő fényben és pompában igyekeztek előtte megjeleni és nagy megrendeléseik Londonban erősen fölemelték a gyémántok árát. A császárné ékszerai ilyenformán mind Indiába vándoroltak és a valesi herczeg csodálkozva ismerte fel egy maharadzsa turbánján azokat a ritka gyémántokat, melyeket egykor a Tuillériákban a szép Eugénia keble fölött látott ragyogni.

DAGESZTÁN.

Az ősök nyomait kutató Zichy Jenő gróf és utazó társai ez idő szerint Dagesztánban járnak, abban a félreeső tartományban, a melyről földrajzi könyveink is csak melleleg és csak szüksézával szoktak említést tenni. Hiába, sem politikai, sem közgazdasági, sem általában műveltségi tekintetben nem olyan az a kised földdarab, hogy ez idő szerinti urán, Oroszországon kívül más valakit is közelebről érdekelhetne. Minket azonban most mégis érdekel különösen azon ügynél fogva, a melynek nevében és szolgálatában utazó honfitársaink ottan fáradoznak. Vessünk azért egy áttekintő pillantást a távoli tartományra és lakosaira.

Dagesztán a Kaukázus hegység keleti végei és a Kaspi-tenger nyugati széle között fekszik körülbelül akkora területen, mint a régi Erdély. Alakjára nézve egyenlőtlen oldalú háromszög, melynek alapvonala a tenger partja, két szára pedig a Kaukázusnak két hatalmas gerince, u. m. délnyugaton e hegységnek Apseron félsziget irányába futó főláncolata, északnyugaton pedig az Andi-hegység nevű oldalnyúlványa, mely a Terek alsó folyásával majdnem egyközűleg s lassanként eltérpülő végeivel Petrovsk tengeri városon fölül csaknem egészen a tengerpartig nyomul. E természetes határoknak a közeit legnagyobb részét kuszált és szakadékos sziklahegyek lepik el, melyeknek főbb vonalai részint a határhegységekkel, részint a tengerparttal párvonalban húzódnak, s a tetők a tengertől befelé fokozatosan magasodnak annyira, hogy akárhány csúcs fölébe nyúlik az állandó hó vonalának is. Tágasabb völgy, vagy éppen terebély paláy alig található a roppant össze-visszaságban meredező hegyek közein; csak a tengerpart mellékén nyúlik el egy többé-kevésbé széles lapályszalag, melynek nyugati szélei igen festői, de csak itt-ott erős hegyekbe olvadnak át.

E bérzes kis országot két folyó-rendszer öntözi: a *Szulák* és a *Samür* folyók vizkörnyéke, de a Szuláknak az alsó folyása már Dagesztán éjszaki határán túl siet a tenger felé. Ezeknek kívül sok kisebb folyó és patak ered meg a hegyek közül és fut hosszabb-rövidebb folyás után egyenesen a tengerbe. A Szuláknak és négy, egyiránt jó nagy külön ágának Dagesztán területén igazában *Kojszu* vagy *Hojszu* a neve, melyeket keletről éjszaki felé számított soruk szerint *Kaszikumiki*-, *Kara*- (fekete), *Avar*- és *Andi-Kojszu* neveknek hívják.

A folyók közül a hosszabbak mind magas, meredek bérzesek erednek s részben a havasok olvadásából gyarapodnak; ezért rendszeren nagy esések s még alsó folyásukban is igen gyors futásúak. Minthogy pedig nem annyira völgyeken, mint inkább áttört sziklahasadékokon és szurdokokon rohannak át, sok helyütt igen festői zuhatagokat alkotnak s messzire elhallatszó csattogással omlanak alá sziklaról sziklára a szűk mederben, melynek partja és a meredek, olykor függőleges állású szikla-hegyoldal közt alig marad hely csak olyan ösvénynek is, a melyen egy megterhelt ló a mélységbe zuhanás veszedelme nélkül elhaladhatson; a mi hogy mégis ritkán történik, annál csudálatosabb, mivel e hegyi népek patkó nélküli lovakon járnak a néhol szédítőleg meredek s csupa kőből álló ösvényeket, melyeken ritkán van annyi emberi igazítás, hogy útnak volnának nevezhetők. De a szekerek s a meg gyakoribb kétékerű taligák sem ismerik a vasalást, sőt még a kenést sem; miért is — már a hol az efféle utazó-vagy szállító-készületek járhatnak — olyan nyikorogva haladnak a dagesztáni kerekesszerszámok, hogy a vadak is elriadnak tőlük. A rendszeren két bivalytól vont taligák roppant nagy kerekűek. Némely keréknek két méter is van az átmérője. Ez pedig azért van, mivel a vizeken ritka helyütt található hid; a nagyobb folyókön is gázlókon járnak át, s így a kerekék magasságával óvja a szekeret a szállított árut, vagy árucikküket a nagyobb megázástól. Ez pedig több folyón még a nagy kerekék mellett is csak akkor lehet, ha hajnali 4 és délutáni 1—2 óra közt történhetik meg az átkelés. Ez időn túl majdnem minden nap kisebb-nagyobb áradás van, még pedig nem

csudából, hanem abból az egyszerű okból, hogy a havasok naponkénti olvadásából származó víz a délutáni órákban érkezik le a székkel, taligával járható vidékekre, vagyis a folyók alsó folyásába. Ez a jelenség egészen dagesztáni különösség!

Az éghajlat a tartomány csekély kiterjedése mellett is nagyon változatos. A tenger mellékén és onnan befelé mintegy az 1500 méternyi

gek előtt menekülve ütöttek tanyát oly helyeken, a melyeknek egyetlen kedvezése a járhatatlanság volt; mert a lakosok dologtehető része mind e mai napig alantabb fekvésű vidékeken foglalkozik az év nagyobb részében, hogy maguk és családjuk megélhetésének eszközeit megszerezhesék.

A termő föld különben még a kedvezőbb fekvésű vidékeken is rendkívül kevés, sőt kevés

zusban mindenütt nagy mennyiségben tenyésző fázán.

Dagesztánnak a nevét többféleképpen magyarázzák. Némelyek a *dag* hegyszó alapján a *hegyek országának* mondják; de ez az értelmezés alig fogadható el, mert a hegyek nagy és sok volta után a Kaukázusnak akárhány más tartományát több joggal nevezheték volna el Dagesztánnak. Mások *Dakisztánnak*, vagyis a

A GEREK FOLYÓ ZUHATÁGJA.

SZIKLÁK HUNIB MELLETT DAGESZTÁNBAN.

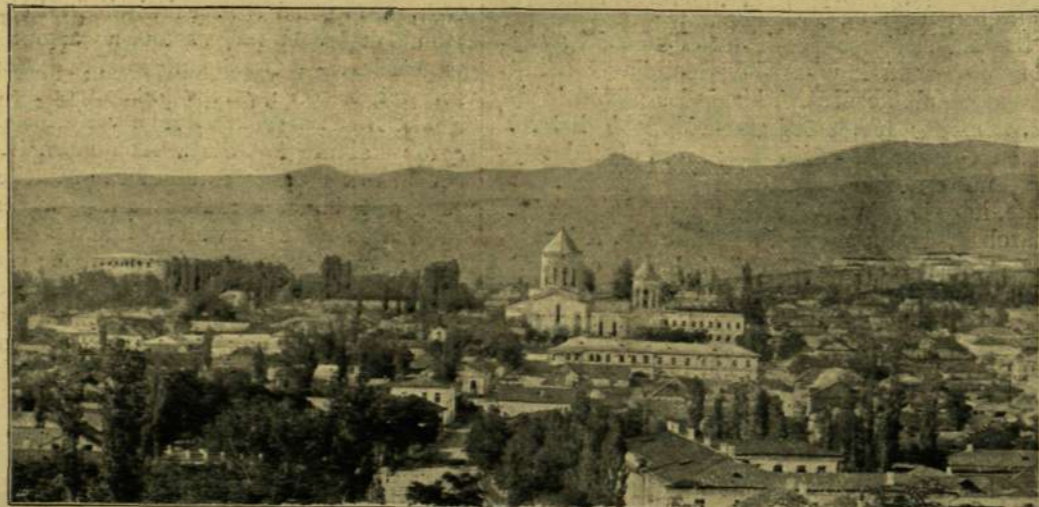
PETROVSK VÁROS A KASPI-TENGER PARTJÁN, DAGESZTÁNBAN.

AVAR NŐ.

AVAR FÉRFI.

TEMIRHÁN-SURD VÁROS DAGESZTÁNBAN.

GRÓF ZICHY JENŐ ÉS TÁRSAI ÁZSIAI UTAZÁSÁBÓL. — Fényképek után.

magasságokig nagyon meleg nyarak (30—40 R°) és enyhe telek járnak; a magasabb, vagy épen már havasi vidékeken az év nagyobb része hűvös, sőt zordon annyival inkább, mert dél és nyugat felé majdnem kivétel nélkül havas bércek szegélyezik a tartományt. Mindazáltal nagy magasságokban is található megtelepedett lakosok, kiknek elei bizonyára nem jószántukból, hanem kényszerűségből, például ellensé-

a legelő és az erdőség is; e miatt főleg az itt annyira fontos juhnyájukat legtöbbször a Kúr völgyébe szokták lehajtani a rendkívül szegény és nyomorúságos életű pásztorkok. Legkedvesebb és legfontosabb háziállataikat, a lovat és bivalt is csak tengetve tudják eltartani a szűkölködő lakosok. Tévét leginkább csak a tengerparti lapályokon tartanak. A vadászat legrendesebb zsákmányai a szarvas, a vaddisznó és a Kaukáz-

dákok országának vélik az eredeti elnevezést, s ezt arra alapítják, hogy néhány századdal ezelőtt még csak a tengerszemlél, tehát kevésbé hegyes részt hívták Dagesztánnak; míg a belsőbb, hegyesebb területet az oda bevándorolt leszgektről Leszgisztánnak neveztek. Így az elnevezés magyarázata még legalább is kétséges. Dagesztán a Shamyl ismert hadviselésének leveretése óta orosz kormányzóság. Benne a

közigazgatás egészen katonai alapokra van fektetve. A tartomány egy katonai kormányzó alatt áll, mely tisztelet már évtizedek óta *Csavesavadze* Dido, grúzi (georgiai) nemzetiségű herceg s orosz ezredes tölt be nagy tapintattal. Ő mellé részint helyettesekül, részint segédekül s általában kormányzósági hivatalnokokul olyan domi kozák tisztek vannak beosztva, kik a keleti, főleg pedig a dagesztáni nyelveket már a gymnáziumban elkezdték tanulni, kik tehát a soknyelvű lakossággal tolmácsok nélkül képesek érintkezni. A herceg kormányzó maga is tudja a tartomány fő nyelvét, az avar, s tökéletesen ismeri Dagesztán népét és állapotait és ráter-

naí főparancsnok is. Ő alá vannak rendelve a tartomány erősített városaiban és váraiban levő helyőrségek, melyek fegyveres támogatására a mostani kormányzónak még soha sem volt szüksége.

Az oroszok, mióta hatalmukat itt is megszilárdították, teljes buzgósággal fáradoznak a tartomány anyagi és szellemi életének emelésén, s igyekeztek annál könnyebb és sikeresebb, mert a 15—20-féle lakosságban olyan népet találtak, a mely európai, különösen nyugat-európai értelemben messze mögötte volt ugyan korunk műveltségének, de olyan helyi polgárosodás birtokában volt, mely igen kedvezőleg külön-

vényeket nyomban eltörölte s azok helyett a sokkal emberesebb szokásjogot állította vissza, de csak az alsófokú biráskodásnál, míg a felsőbb fokozatokon az orosz törvények léptek életbe. S ezzel Dagesztán népe általában megvan elégedve annyival inkább, mert egyébként semmi erőszakos változás, vagy újítás elfogadására nem kényszerítették. Meghagyták keleti Dagesztánban az ott általában használt tatár nyelvet, éjszakai pedig az avar; de meghagyták a községek nyelvét is annyira, hogy az előjárók, kik maguk sem tudnak oroszul, a néppel a saját nyelvén, a felettes hatósággal pedig itt tatár, amott avar nyelven érintkeznek, s így a

A FEJEDELEM ASSZONY ÉS KISÉRETE.

A MAGYAROK BEJÖVETELE. — Részletek Feszty Árpád körképéből. Morelli Gusztáv tanár fametszetei.

mettségével úgy viszi a hivatalát, hogy illetékes orosz vélemény szerint nincs a Kaukázusban kormányzóság, a hol nagyobb béke és közbiztonság uralkodnék, mint Dagesztánban. A kormányzóság kerületekre van fölosztva, melyekben egy-egy törzskari tiszte és annak a helyettese áll az ügyek élén. A kerületek ismét járásokra osztják, melyeknek egy-egy bennszülött katonai főnök, a *naiib*, a feje. A járási főnök hatósága alá több-kevesebb község tartozik, melyekben egy-egy helybeli érdemes *öreg* viszi a birói, vagy előjárói tiszteletet.

De a kormányzó, a kinek *Temirhán-Sura* erősített városa a székhelye, egyszersmind kato-

bözött az úgynevezett *ázsiai állapotoktól*. Valamennyi törzs városokban és falukban volt megtelepedve, baromtenyésztést, földművelést, ipart és kereskedelmet folytatott; a maga módja szerint közművelődési intézményeket, vezetésen templomokat és iskolákat tartott fenn s részint szokásjog, részint a Shamyl által érvényre emelt irott vallási (mohamedán) törvények szerint intézte a közigazgatást és főleg a biráskodást. Ez a biráskodás azonban sokkal kegyetlenebb volt (pl. kisebb vétkeket is tagesonkítással, vagy épen halállal büntetett), hogysem az orosz kormány továbbra is hajlandó lehetett volna érvényben tartani. Ezért a Shamyl-féle irott tör-

rendkívül egyszerű ügymenet sehol fennakadást nem szenved a nyelvi nehézségek miatt.

Az orosz kormányzat tekintélyét nagyon emelte a közlekedés eszközeinek már eddig is nagy mértékű fejlesztése. A tartomány éjszakai kikötőjének, *Petrovsk*nak, úgyszintén *Derbent*nek korszerű rendezése és a tengerpart mai kívánalmi szerint való fölszerelése, a remélt-nél is nagyobb arányban emelte a tartomány tengeri kereskedelmét; továbbá a tengerpart mellékén végig, valamint a tartomány belsejében levő fontosabb városokig épített jó posta-út szekerekkel s járhatókká tett nagy vidé-

keket, a melyeken előbb csak gyalog, vagy lóháton lehetett közlekedni. A várak jókarba helyezése első sorban katonai érdekből történt ugyan; mindazáltal maga után vont a hozzájuk tartozó helységek fejlődését is, nem is említve, hogy minden egyes erősség egyúttal munkaadójává és piacává is lett a maga környékének. Az idő rövid voltához és a helyi körülményekhez képest valóságos nagy alkotásnak mondható az, hogy Temirhán-Surát, mely régebben csekélyke és szegényes helység volt, egész nagy és esinos várossá s nevezetes erősséggé változtatta az orosz előrelátás. Egészen európai izlésű és kényelmű építkezések láthatók itt épen úgy, mint Petrovskban és Derbentben, mely utóbbinak a régibb korból még ma is egyik nevezetessége az innen délnyugati irányba s 60—70 kilométernyire futó, de már sok részében romban heverő *kaukázusi fal*, mely, mint a kínai fal, szintén védekezésül emeltetett, helyenként tornyokkal és bástyákkal van ellátva s kanyargó vonalban ugyan, de megszakadás nélkül fut egészen be a már járhatatlan hegyek közé. Mint keleten minden régi nagy dolgot, e falnak az építését is Nagy Sándornak tulajdonítják, de minden hiteltel történelmi alap nélkül.

Az orosz hódoltság előtti és még régibb idők-ből való helységek építkezése egészen más természetű. Elsőben is mindenütt szembe tűnik, hogy az itteni örökös harcok és viszálykodások fő-fő szükségé tették a védekezést. Ez nyilatkozik a helységeknek úgy elhelyezésében, mint a házak szerkezetében. Rendesen olyan hegyoldalakat választottak ki letelepedő-helyeikül, a melyek hátulról megtámadhatatlanok voltak; a házakat aztán lépcsőzetes sorokban ragasztották a hegyoldalhoz, még pedig olyan sajátosan, hogy a felsőbb lépcsőn emelt ház alja előtt álló, illetőleg eresznél fogva ahhoz ragasztott másik ház kiegészítő részévé lett a felsőbbnek. Ugyanis itt, mint a Kaukázusban egyebütt is sokfelé, merőben lapos fedélre építették a házakat; az ilyen lapos fedél aztán valóságos udvarává lett a fölötte való háznak, melynek lakói akár dolgukat végezni, akár szórakozás végett seregestől kitelepedtek, sőt ma is ki-kitelepednek az előttük elterülő lapos fedélre.

Másik sajátossága az építkezésnek, hogy a szobákat igen kicsinyekre szabja s olyan apró ablakokat nyit rajtuk, mintha azok csak lővéresekül szolgálnának. A kályha-féle még a zordobb vidékeken sem divatos; a helyett nyílt tűzhelyen tűzelnék, a mi a fátlan vidékeken nagy vesztegetője a fűtőanyagoknak és természetesen mégsem ad kellő meleget. Hogy jobban győzzék a tüzelőt, szalmával összetaposott marhagányból tözeget csinálnak, mint sok helyt a mi alföldünkön is. Hogy ez aztán nyílt tűzhelyen milyen büzzel éghet, azt még elgondolni sem jó.

A vendég iránt való nagy tisztelet jele, hogy minden háznál van vendégfogadó szoba, a hol a jövevény esetleg éjjeli szállást is kap. Ez a szoba a legtisztább az egész házban. Bátorban ugyan nem bővelkedik, mert legtöbbször egyetlen szőnyeg benne minden; ma már azonban nem ritkaság egy-két szék, asztal, sőt ágy sem.

A házak sűrű sorai közt nem annyira utaztak, mint inkább szük sikátorok nyílnak, talán hogy a tömeges járást-kelest akadályozzák. Az épületek átlag földszintesek, de emeletesek is vannak kivált a nagyobb és népesebb helységekben.

A bizonytalan törzsek-ből álló lakosság összesen mintegy 600—700 ezer főre mehet; némely adatok szerint egy millió is felel. Származásra nézve három fő faj vehető föl, u. m. a tengerparti lapályon lakó *talárok*, a tartomány keleti felében elterjedt *leszgek* és nyugati részén tömegesen élő *avarok*, kiket általában hun, vagy ural-altáji eredetű népek tartanak. Ezek az elnevezések azonban mind csak gyűjtő nevekül tekintendők, a mennyiben mindegyikhez több, sőt sok kisebb-nagyobb törzs számitandó. Legelterjedtebb vallások a mohamedán és a zsidó-vallás, mely utóbbihoz nem zsidók is nagy számmal tartoznak. Kerestény kevés van. A legelső görög-keleti (orosz) templomot nem régiben építették a *Chumsák* (Hunság) nevű, Temirhán-Surától nem messzire s délnyugatra eső vidéknek *Hunib* nevű helységében, mely Shamyly törzsfészké volt.

Közelebb épen erre jártak kaukázusi utazóink, kik közül *Szádeczky* Lajos levelet is írt haza Huniból, a mult június hó 30-án. Az érdekes levélből rövid ismertetésünk befejezéséül ide iktatjuk a következő részletet:

Hunib, 1895. június 30.

Míg a tengerpartról Petrovskból ide a tartomány közepébe érkeztünk — három napi útzással, hat ló által vilkenézüléssel nagy postakocsin, elől-hátul lovas kísérelével (csapárral) — öt-hat, 3—4000 láb magas hegytetőre kellett felkapaszkodnunk s ugyanannyiszor ismét leereszkednünk s megint újra kezdeni a kapaszkodást. Szédítő mlyésegű, feneketleneknek látszó szakadékok felett kanyarog és bújál az út. A kerékvágtástól egy-két arasznyira van az örvény széle; borzadva látja ezt az ilyenekhez nem szokott utazó s a folytonos «életveszély» elől inkább gyalogszerrel próbál menekülni egy pár elcsuszamlás, bórhorzsolás, láb-és ingadagát árán.

A ki hegyvidéken született s a hegmászást mint turista megszokta is, azt is meglepi az út szokatlan nagyszerűsége, a vadregényes képek változatossága. Hegy, völgy, fensík, szikla és termékeny szántóföld és gyümölcsös, vizesés, sziklahasadék, rohanó patakok, folyók s fűtelen kopár hegyoldalak váltogatják egymást óránként. Csak erdő nincs sehol, az stratégiai okokból kiirtották. Ilyen az éghajlat is. Egyszer a napleperzseli arcunkról, kezünköről a bőrt s tarkónkat a napszúrától fehér kendővel védelmezzük; máskor bóríg ázunk havas esőtől. Ez még a kisebb baj; de az eső az utakat is elmossa, sziklatömböket hord le, a patakokat megáraszítja, úgy, hogy örvendünk, ha felényi utat tehetünk, mint a hogy előre gondoltuk s ha végkép el nem akadunk valahol útközben, mint az a postakocsi, a melyet a Kara-Kojszu megáradt hullámaiban az út közepén oda rekedve találtunk.

Egy ízben valóságos életveszélyben forogtunk. Midőn jún. 28-án *Chodzsalmach* dargói faluból váltott lovakkal kiindultunk s a Kumik-Kojszu folyó meredek völgyébe ereszkedtünk le, a lovak megbokrosodtak és egy mély szakadék felé ragadták a kocsit. Látván a veszélyt, egy pillanat alatt kiugráltunk a borkából, melyet a tátongy mélység fölött egy-két arasznyira sikerült megállítani a kocsinak és a két veterének.

Ez a természetből annyire megerősített hegyvidék évezredek óta menedékhelyül szolgált kisebb néptörzseknek. Van is itt annyi különféle eredetű, származású népfaj, hogy az etnográfusok, nyelvészek nem tudnak velők mit csinálni. A hány fensík és völgy, annyi különféle nyelv és nép.

Minket a *hunok* és *avarok* érdekelnek, a kik Dagesztán közepében a legmagasabb hegyvidékeken laknak.

Csodálatos módon összehozódva jelentkezik itt a két név. A helynevek feltűnő nagy száma hun összetételű s a népet együttesen avar-nak nevezik.

Maga a történelmi nevezetességű *Hunib* is tulajdonképp *Hunib*, de az oroszok *H-ja* nem lévén, írásban azt *G-vel*, vagy *Ch-vel* pótolja (Galoztuk = Halstuch). *Hunib* körülbelül a mi *Hunyad*-jainknak felel meg. (Az avarban a *b* melléknévképző, a magyarban a *d* helynévképző.) Van még egy *Gumich*-nak írt hely is és sok más hasonló, az orosz katonai térképben *Ch-vel* írva.

A hunib fensík háta mögött, attól az *Avar-Kojszu* (Avar-folyó) mely völgye által elválasztva, emelkedik a hunszáki fensík, a melyen tizenhat falu van s középpontján *Hunzák* aul (falu) és mellette az orosz vár.

E falu szülőtte, *Alikhanov* orosz ezredes (Merv elfoglalója, khán-ivadék) még Tiflisben mondotta, hogy a hun nép itt hánván névösszetételben fordúl elő s hogy a Hunzák és vidéke népe igazi hun maradvány, a mely megkülönböztetendő *Avaria* többi avarjaitól. A *Buda* név is előfordul. A *madsar* név is többféle jelentésben ismeretes. A kitűnő fegyvert, kardot, puskát, úgy hívják, hogy *madsar*. Mutatott is ilyen puskát és kardot, levén legsebb fegyvereit a falról.

A tartomány fővárosában, *Temirhán-Surá*-ban, a kormányzó, a georgiai származású *Csavcsavadze* herceg beszélt, hogy az avarok között az a szájhagyomány (írott történetük nincs), hogy az ő őseik a Duna mellett laktak s onnan jöttek ide Dagesztánba.

Hunibban e mondat abban a formában hal-

lottuk, hogy a hunok a IV. században beütöttek Georgiába, de a georgiai király, Mirián, legyőzte őket és úgy telepítette aztán le a hunokat agruzokkal együtt Dagesztán magas fensíkjaiban.

Van egy *Magar* nevű falu is Huniból mintegy 50 versztnyre s Hunib alatt az első falu szintén *Hundach* (Hun-hegy?). Hunibbal szemben a másik hegyháton van *Csokh* avar falu, a melynek értelme kumik nyelven = *sok*, s azért nevezték így, mert sok apró aulból egyesült, hogy az ellenséges támadásoktól jobban védekezhesse magát.

Igyekezünk magunkat a helyszínen lehetőleg mindenről informálni, bár ez nem könnyű dolog, mert az őslakók között kevés az intelligens ember s minket mindenféle a domináló elem vesz körül, a kik nem egészen gyanútlanul tekintenek.

Itt a Shamyly hazájában érdeklődéssel nézegettük a régi fegyvereket, ezüsttel kirakott kovás pisztolyokat, gyöngyházzal díszített kovás puskákat s főképp magyar eredetű kardok után kutattunk.

Házi gazdánk gyűjteményében láttunk egy, itt még nem rég használatban volt íjat (fából) végzett és alatt az aránylag rövid idő alatt Morrelli, arról csak annak lehet fogalma, a ki a falmetszés rendkívüli figyelmet érdemlő, lassan haladó és nagy mértékben szemrontó munkáját ismeri.

A Shamyly házából az ott örökös avartól grófnak vett egy kovás puskát. Értékét a Shamyly háza megkésztette.

En szerencsés voltam egy magyar kardot találni és megszerezni. A hunib főnök ezredes a hunib völgy szoros torlatánál álló megerősített georgijevszki bástyás hidig előnkbe küldött két csapárt (vezetőt). Egyikük egy idősebb avar volt, *Csokh* aulból. Szép «saska» (kard) függött az oldalán, kindál az övén elől, s ezüsttel kivert ragyogó kovás pisztoly hátul az övébe dugva.

Régész barátomnak a pisztolyra vásott a foga, én a saskáját nézegettem, és nem hiába, mert a kozák markolat alatt magyar penge lapangott. Ő *pdrang*-nak (frenk, fringia) nevezte.

A kardpenge egyik oldalára a magyar korona van vésvé, alatta ezzel a felirással: (PATRONA (HUNGARIA) VIRGO MARIA (= Szűz Mária, Magyarország védasszonya). A másik oldalán egy lovas huszár képe alatt ez a felírás: PRO DEO ET PATRIA. PRO PATRIA LIBERTATE (VITAM (= Istenért és hazáért. Hazáért és szabadságért életünket.)

A zárjelbe tett betűk a sokszori közzörülés következtében lekoptak. A kard a mult század végéről, vagy e század elejéről származhatik. Az kétségtelen, hogy a Shamyly szabadságharcában már itt volt és villogott *Hunib* bércein *avar* kézben a magyar kard.

Nem érdekelten, hogy a buzgó muzulmán «szűz Mária, Magyarország védasszonya» feliratú karddal harcolt a hiteért s hogy a magyar karddal szerettek leginkább harcolni «hazáért és szabadságért».

A haza és szabadság elveszett, — a «madsar» kard is mehet vissza ősi hazájába, ott még jöhet idő, hogy villoghat a jelszavaiért; addig hadd függjön a falon s szimbolizálja eddigi pályafutása történetével a hun avar-magyar kapcsolatot.

A MAGYAROK BEJÖVETELE.

Feszty Árpád körképe fametszetben.

A milyen általános feltűnést keltett a *Feszty* Árpád magyarok bejöveteleit ábrázoló nagy körképe, szintolyan meglepő a maga nemében az a fametszet, a melyet *Morelli* Gusztáv tanár ezen képről készített és a mely sokszorosítva, a nagy közönség által is megszereshető lesz.

Ez a fametszet valóban óriásinak nevezhető, a mennyiben hosszúsága nem kevesebb, mint ötötfele méter, a képek pedig rajta mintegy 12,500 centiméter területet foglalnak el, minél fogva ez a metszet tán az egész világon páratlanul áll nagyságára nézve.

De nemcsak rendkívüli nagyságával lepi meg a szemlélőt, hanem művészi tökélyével is, mert teljesen hű mása a Feszty eredeti körképének, annak minden alakját, hatását élénk varázsolja, sőt még azt a fényerőt is visszaadja, a mi-

A PIARISTÁK ÉPÜLETE A VÁROSHÁZTÉREN.

az eredetin oly méltó bámulatot kelt minden szemlélőben.

Es ez a kitűnően sikerült nagy munka mindössze csak egy év alatt készült el, mely idő alatt a szorgalmas művészek néhány tehetséges tanítványa segített. Hogy mily roppant munkát végzett ez alatt az aránylag rövid idő alatt Morrelli, arról csak annak lehet fogalma, a ki a falmetszés rendkívüli figyelmet érdemlő, lassan haladó és nagy mértékben szemrontó munkáját ismeri.

A sokszorosítás kétféle alakban kerül a közönség kezébe. Nevezetesen összehajtvá, album-szerű könyvalakban, díszes kemény táblával, és összehajtatlanul, midőn aztán falra lesz alkalmazható.

A nagy fametszetű kép két részletét ezennel is bemutatjuk olvasóinknak. Egyik részlet azt a jelenetet ábrázolja, a mint a csata vége felé jár. A diadal már bizonyos, az ellenség nagy része elhullott vagy az erdőbe szétfutott, csak épen egyes kisebb szláv csoportok állanak még ellent, melyeket a viharként előzúduló magyar lovasság egy pillanat alatt el fog seperni.

Az eredetin is egyike ezen részlet a legsikerültebbeknek s az a hatalmas roham mélyen megkap minden szemlélőt.

Ennek a jelenetnek a visszaadása fametszetben, nagy nehézségekkel volt összekötte és mégis kitűnően sikerült, nemcsak az alakok pedig, hanem a fényhatás is teljesen érvényesül s a színezés hiányában is szinte látja a szemlélő, a mint a rohanó paripák által fölvert porfelleg a fényes napvilágban gomolyogva szállong ezen világos felhőből seregestől szakadatlanul előrohán s zilál lovas alakok felett.

A másik jelenet nem kevésbé érdekes. Ez meg a honfoglaló harcok családtagjainak a bevonulását tünteti előnk.

A kép közepén egy fejedelmi asszony díszes, sátorforma szekérét látjuk, melyet négy, egymás szélébe fogott ökör húz. A szekér két oldalán ökörkoponyák s fegyverek vannak kifüggesztve, jelöl, hogy ott fejedelmi személy utazik. Különösen a szekérben látszó nő maga is oly méltóságot kifejező nyugalommal ül a díszes alkotmányban, a mi az első pillanatra elárulja előkelő voltát.

Az ökröket egy gyalog szolga vezeti a köves úton, melyen szanaszét elesett szlávok hullái, szétszóró fegyverei hevernek. A fejedelmasszony szekeré mellett jobbra, balra erősen felmálházott s díszesen felkészített bivalyokat látunk, melyek valószínűleg szintén a fejedelemtől holmijait szállítják. Az egyik bivaly előtt egy bekötött arcú magyart látunk, a ki nyilván sebet kaphatott a csatában s az egyik kezében egy alabárdot, a másikban görbe nyelű fejszét visz, a mely szláv fegyvereket a csatáról hozott magával.

Odább aztán több szekeret látunk még, — szinte zörgésüket is halljuk a köves, sziklás úton, — azonkívül tehéneket és bivalyon ülő asszonyokat, kik megindulás nélkül, szinte közönyösen szemlélők a véres csatateret. *Morelli* kétségtelenül igen derék munkát végzett e nagy metszettel, mert lehetővé tette, hogy az annyira népszerűvé vált nagy festmény hű másolatát bárki is megszerzhesse, másrészt pedig dícsőséget szerzett vele nemcsak magának, hanem a magyar metsző művészetnek is, mely ezáltal fényesen megmutatta hogy mennyire képes.

A BUDAPESTI PIARISTA KOLLÉGIUM TÖRTÉNETE.

Ilyen czim alatt jött meg a napokban egy nagy negyedrétű, ötötfelelmező lapra terjedő, fényes kiállítású illusztrált könyv. A munkát *Takács* Sándor tanár írta és *Hornvánszky* Viktor nyomtatta.

A budapesti piarista kollégium Pest városának legrégebb iskolája. 1717-ben alapította a főváros s azóta szakadatlanul működik a leghazafiasabb irányban. Fennállása óta százezer tanuló nyert benne oktatást, a hozzácsatolt «nemzeti fő elemi iskola»-ban pedig több mint negyvenezer. E hatalmas számok eléggé hirdetik, milyen fontos tényezője volt ez iskola hazai köznevelődésünknek, s mily rendkívüli érdemei vannak a régebben német Pest magyarosításában.

Alapítását *Lenner* János főbíróknak és *Mosel* tanácsosnak köszönhetik. Ők telepítették le Pesten a piaristákat a mai dunaparti görögkeleti egy-

kételemes szárny pedig 1845-ben épült fel *Kassalik* Ferencz terve szerint. A gyárutcai bérház, melyet a mellékelt rajz mutat, egészen új épület.

A sok tekintetben nevezetes iskola multjából közölt, érdekesebb dolgok közt szinte nehéz a válogatás. Csak a főbb adatokból említtünk fel egy-egy.

Ez intézet falai közt élt közel negyedszázadig feledhetetlen *Dugonics*unk; itt írta munkáit, innét indult ki fontos nemzeti igaztása. Itt ostromozta az alkotmány elnyomóit *Koppi* Károly egyetemi tanár, *Hajmóczynak* kebelbarátja; itt szolgált meg *Benyák* Bernát buzgóságából először magyar nyelven a filozófia. «Villanat az éjben, — mondja erre *Toldy*, — melyre nagy soká következett nap.» A pesti gimnázium volt tanárának, *Simai* Kristófnak színművével kezdődik a fővárosban a nemzeti színészet. Ez intézet egyik tudós mestere, *Szablik* István készítette a legelső magyar földgömböt s bocsátotta fel az iskola udvarán az első, új szerkezeti léghajót. A pesti piarista tanárok honosították meg hazánkban 1743-ban az új filozófiai oktatást, s nem lévén helyiségük, ebédjükben hirdették *Wolf*, *Leibniz* és *Newton* tanait. A magyar tudományos akadémiának eszméje, melynek oly lelkes bajnokává szegődött a piarista *Révai*, évtizedeken át ápolt, melengtetett vágya, óhajta volt e kollégium tagjainak.

Ilyen mesterek keze alatt nevelkedvén az ifjúság, nem csoda, ha legjobbjainknak százaát látjuk ez intézet falai közül kikerülni. Itt tanultak egykor: *Vörösmarty* Mihály, *Lenau*, *Petőfi* Sándor, báró *Jósika* Miklós, *Katona* József, *Bajza*, *Verséghy*, *Bacsányi* János, *Széchenyi* István gróf és titkára *Tasner*, *Dessseffy* József, *Toldy* Ferencz, *Fejér* György, *Ráday* Gedeon gróf, *Martinovics* Ignác, *Deák* Antal, *Madách* Imre, *Nagy* János, *Nagy* Pál, *Andrássy* György, *Földváry* Gábor, *Győry* Vilmos, *Pauler* Gyula, *Szily* Kálmán, *Szigeti* József, *Gorove* István, *Almásy* Pál, *Hajnald* Lajos, *Mészáros* Lázár, az első magyar hadügyminiszter, *Perezel* Mór, *Szentkirályi* Mór, *Klauzál* Gábor, egy sereg egyetemi tanár, író, miniszter, képviselő, művész, fővárosi polgármester, stb.

A kiválóbb régi és újabb tanárok közül többnek arcképét is közli *Takács* könyve. Ezek közül adjuk itt *Bajtay* Antalnak, *II. József* nevelőjének arcképét. A mult század közepén a pesti gimnázium igazgatója volt, mint ilyen, ő tartotta a budai királyi palota alapköletélenél az ünnepi beszédet. A lipsei tudományos folyóirat őt kora egyik legjelesebb szónokának mondotta. Számos történelmi és pedagógiai munkát írt. Ő és *Ptolon* József párisi abbé alapították a pesti kollégium nagy könyvtárát.

Az újabbkori tanárok közül sokan ismerik még *Jallosits* András, a római akadémia tagját, ki a szabadságharc idején állott az intézet élén; továbbá a kitűnő természetrajzi író, *Hanak* Jánost, ki a szabadságharcban való rész-

A PIARISTÁK GYÁR-UTÓCAI BÉRHÁZA.

Zorkóczy Gyula rajza.

BAJTAY ANTAL, II. JÓZSEF TANÁRA.

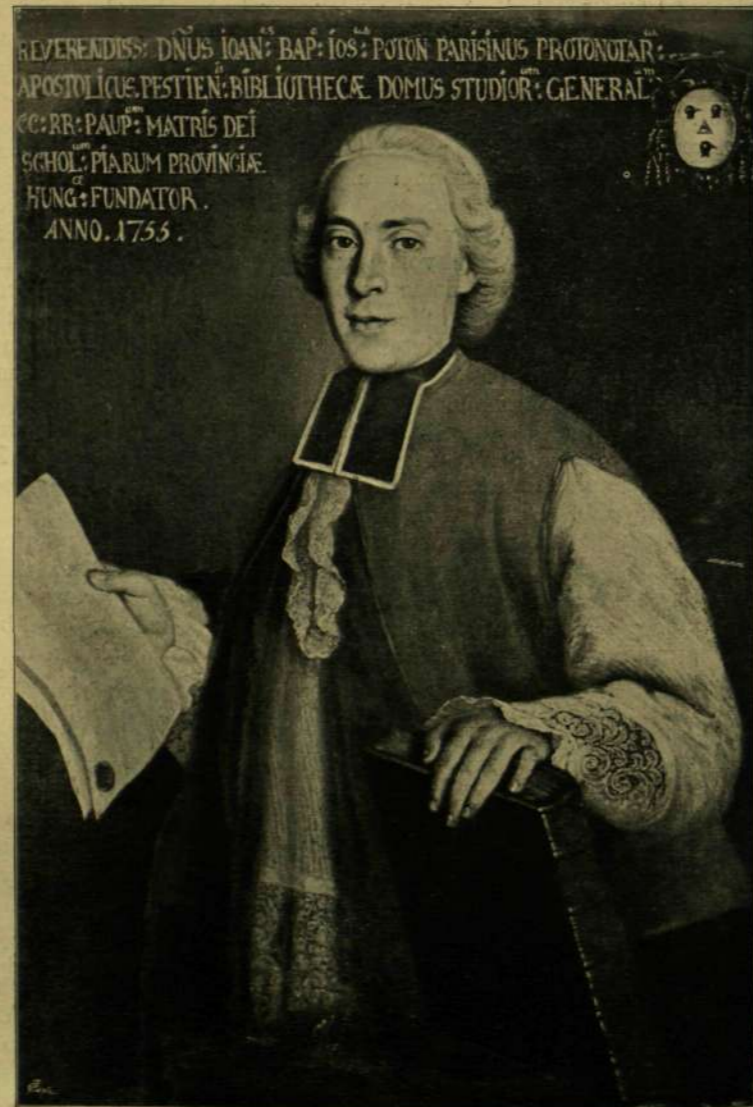

A PIARISTÁK KOLLEGIUMÁNAK DUNA-PARTI RÉSZÉ.

vétele miatt eltiltottak a tanítástól. Sárvári Béla, a klasszikus irodalom kiváló munkása, s Horváth Cyrill, az ismert filozófiai tanár és író és Lutter Nándor volt főigazgató szintén ez időtájt tanítottak a pesti gimnáziumban. Horváth Cyrill igazgatónak, Schirkhuber Móricznak, a magyar tud. akadémia tagjának, Kalmár Endrének, Somhegyi Ferencz egyetemi tanárnak és társainak köszönhető, hogy a piarista gimnázium a Bach-korszakban is megtartotta magyar szellemét. Az 1863-ban épült új gimnázium körül sok érdemet szerzett Szepesi Imre, a későbbi

egyetemi tanár, Palotay Purgstaller József, a magyar tud. akadémia rendes tagja s a tanárvizsgáló bizottság első elnöke és Szabóky Adolf. E korban tanított az intézetben a görög irodalom jeles művelője és számos, elismeréssel fogadott magyar művelődéstörténeti munka szerzője: Váry Gellért, továbbá Trautwein János, ki három évtizednél tovább működött az intézetben. Az ő kezéből vette át az intézet vezetését a minap elhunyt Lévay Imre. A gimnázium élén jelenleg Janky Károly igazgató és Erődi Béla királyi főigazgató állanak.

E gimnázium története hazánk művelődésének történetét egy becses fejezettel egészíti ki. Takáts Sándor monografiája méltó munka az intézethez, becses és tanulságos könyv, történetbuvári gondnal összegyűjtött adatokkal és feldolgozva a történelmi előadás érzékével, komolyságával. Bizonyára nagyon sokakat fog érdekelni a könyv, mert nagy azoknak a száma, kik e jeles iskolában tanultak s hálával eltelten emlékeznek rá. A díszes kiállítású könyv ára 4 ft 50 kr, s megrendelhető a szerzőnél.

LENNERSBERGI LENNER JÁNOS,
Pest város bírása 1717-1720-ig.POTON JÓZSEF PÁRISI ABBÉ,
a pesti piarista kollegium könyvtárának alapítója.

SZTAMBULOV ISTVÁN REGENS KORÁBAN (1886.)

PETKOV DIMITAR.

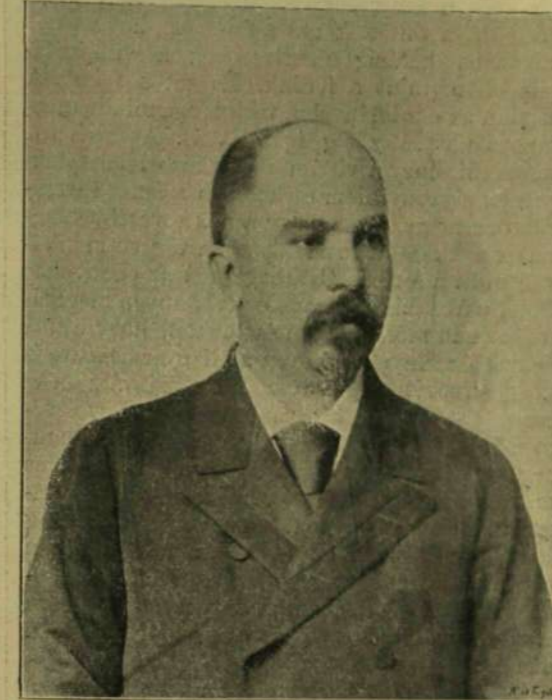
Sztambulovot a merénylet alkalmával tudvalevőleg hűséges barátja és munkatársa, Petkov Dimitar kísérte. A gaz gyilkosok Petkovot is súlyosan megsebesítették, a ki különben sem védekezhetett valami erősebben a gyilkos csapatok ellen, mert hisz egy keze van, másik kezét ott hagyta az orosz-török háború alkalmával a Sipka-szorosi ütközeteknél.

Petkov Dimitar, a szobranje volt elnöke, Szófia volt főpolgármestere, Bulgária volt közlekedési minisztere, jelenleg a «Svoboda» főszerkesztője, Basköjben (Dobruđa) született egyszerű paraszt szülőktől, s jelenleg 36 éves. Bolgárország felszabadítása után a belügyminiszteriumba nyert alkalmazást és midőn egy Sándor fejedelem elleni proklamációért 18 havi fogházbüntetést mértek rá, — igyekezett az időt tanulással, önműveléssel tölteni. Mikor a fogházból kikerült, teljesen a hírlapírásnak szentelte életét. Először a «Nekarissimost»-nál dolgozott és irt politikai cikketeket, novellákat, tárczákat, egy szóval mindent; szerkesztette azután a «Svirka» című élelzetlapot, melyet prózától — versetől egymaga irt meg. Ez az élelzetlap nagy hatást tett a népre. Petkovnak pedig óriási népszerűséget szerzett. Dolgozott azután a Karavelov lapjába, a «Tnovszka Konstitució»-ba, mely lapot csak azért hagyott el, mert Karavelov nagyban kezdett barátkozni a konzervatív elemekkel.

Petkov igazi kora azonban akkor kezdődött, mikor Sándor fejedelem elhagyta az országot és Sztambulov mint regens vette át az ügyek vezetését. Megalapította a Sztambulov lapját, a «Neravissima Bulgáriát», s mert tudták, hogy Petkov Sztambulov teljes bizalmát bírja, e lapnak nemcsak bolgár földön, de a külföldön is nagy tekintélye volt. 1877-ben alapította a mai félhivatalos lapot, a «Svobodát», melyben alig jelent meg valami nevezetes cikk, mely nem az ő tollából került volna ki. Ugyanezen évben választották meg Szófia képviselőjének, 1888-ban pedig a szobranje alelnökének, a mely állásában rendkívüli tevékenységet fejtett ki.

Burián István, monarchiánk szófia képviselője abban az időben, midőn Petkov Szófia polgármestere volt és a város rendezése céljából több száz házat leromboltatott, megjegyezte: «Még jó szerencse, hogy Petkovnak egy keze van, így csupán Szófiát romboltatta le, mert ha két keze lenne, egész Bulgáriát leromboltatta volna.»

Petkov Dimitar egy kézzel száz helyett dolgozik. Bolgárországnak egyetlen igazi journalistája ő; véghetetlen tüzzel, szenvedélyvel írja cikkeit, melyeknél nagyobb hatásukat csak

SZTAMBULOV ISTVÁN LEGÚJABB ARCKÉPE (1894.)

PETKOV DIMITAR, SZTAMBULOV BARÁTJA.

Strausz Adolf birtokában levő szófia fényképek után.

Sztambulov utolsó leveleinek egyike.

*Je suis persuadé que
le Prince ne souhaite
aucune entente avec
moi et s'il se trouve
ça dans une position
critique il placera
mora le dictateur mi
litaire.*

*Je pense que
maintenant est tout
à-fait inutile d'aller
à Varna.*

*Votre devoue
S. Stambulov*

SZTAMBULOV UTOLSÓ LEVELEINEK EGYIKE.

korán elhunyt kebelbarátja és szerkesztőtársa, Zacharia Stojanov irt.

Petkov az elhunyt Sztambulov István eszméinek híj letetemesese, ő ismeri legjobban Sztambulovnak egész politikai programját és bizonyára ő fogja az elhunyt kezéből most már azt a zászlót kivenni, melyet együtt oly hosszú ideig együttesen lobogtattak Bolgárország új-teremtése és dicsősége érdekében.

SZTAMBULOV UTOLSÓ LEVELEINEK EGYIKÉBŐL.

Hasonmásban bemutatjuk Sztambulov utolsó leveleit egyikét. Sztambulov az utóbbi időben, mióta rendőri felügyelet alatt tartották, senkivel sem levelezhetett, minden levelét, melyet postára küldött, fölbontották és elkobozták, a hozzá érkező leveleket pedig lefoglalták és nem kézbesítették. Az itt közölt francia szövegű levelet a meggyilkolt államférfi külön küldöttje hozta Budapestre, régi barátjához, Strausz Adolffhoz. Sztambulov levele, melyet hasonmásban itt bemutatunk, magyar fordításban így hangzik:

Meg vagyok győződve, hogy a herceg (a fejedelem) semmi egyezkedést nem óhajtat, és ha válságosnak fogja találni a helyzetet, ki fogja kiáltani a katonai diktatúrát.

Úgy vélem, most teljesen haszontalan Várnába (t. i. a fejedelemez) menni.

Hive

SZTAMBULOV.

VILLÁMÜTÉS.

Ritka évben garázdálkodott annyit a villám s főleg ritkán követelt annyi emberáldozatot, magában itt a fővárosban is, mint az idén. S hogy magas villámhárítókkal ellátott épületeket, sőt templomokat se került el, mutatja az a hír, melyet Madridból jelentettek, hogy egy spanyol községben Murcia tartományban az ajtatos közönséggel zsúfolt templomba csapott be s egy gyermeket agyonütött, nyolcz embert pedig megsebesített.

Nem különös-e, hogy ennek dacára minden véletlen halálmegkötés egyedül a villámütés az, a melyre senki sem számít? Ellenben kinek nem volt már életében sorsjegye, s ki nem reménykedett a szerencse véletlen kedvezésében, hogy szakmát kihúzzák? Nos hát, nem az a különös, — mint a statisztikusok kimutatták, — hogy sokkal több ember hal meg a villámcsapástól, mint a hányan megernek a fonyereményt. S ennek dacára nyerni mindenki remél, de azt épen nem sejt, hogy a villám által agyoncsújtassék.

Auriciához hasonló, sőt annál még sokkal rémesebb eset adta elő magát 1866-ban Amerika Tennessee államában, a mikor ép egy öreg felváltása pillanatában sujtott le a villám, borzasztó csattanás közt. A csapás akkora volt, hogy a második sorban álló emberek mind az első sorra dültek. Csodálatos módon itt is csak egy ember vesztette életét a villámütésnek, a megsebesültek száma 32-re rúgott, kik mind több-kevesebb égési sebet szenvedtek, különösen a vállak, karok és csipők táján, mivel a puskát épen úgy tartották, hogy a csőve a jobb kar és váll közt esett, a csipő pedig a csipőn nyugodott. Egyiküknek még puskája szuronya is a földbe szűrődött értelmében lefejtette a csizmát. Az égési sebek általában a forrázáshoz mutattak hasonló jellegűt.

Visszamenve a legrégibb történelmi emlékekre, a legsajátságosabb esetét a villámütésnek Pliniusnál látjuk följegyezve, egy Martia nevű római nő, az ifjabb Cato leánya példájában, kit áldott állapotban sujtott a villám, mire rögtön megszületett gyermekeit, azonban halva, holott ő maga sértetlen maradt.

Ha igaz az «Acta erudit. Lipsiens.» egy 1713. évi közleménye, ehhez teljesen hasonló eset fordult volna elő száz Alenburchban, hol a nevezett év július havában szintén egy áldott állapotban levő nőt ért a villám a nélkül, hogy baja esett volna, csak hogy pár óra mulva ez is

lebetegedett s egy félig égett gyermeket hozott világra.

Küldülve ezen és más egyező esetekből, akadtak a kik egész tudományos meggőződés formájába öntötték azt a föltevést, hogy a nők bizonyos határig mentesebbek a villámcsapás ellen, mint a férfiak. És ezt a föltevést, tisztán az eredményeket tekintve, a mindennapi tapasztalat látszólag igazolja is. Azt lehetne mondani, hogy a villám által okozott balesetekben az asszonyi nem csekélyebb számát egyszerűen az magyarázza, hogy a nők kevesebbet foglalkoznak általában a szabadban végzett munkával, mint a férfiak. Csakhogy ezt az ellenvétést Boudin francia anthropologus könnyen megzavartatónak mondja azon észlelettel, hogy a nők kedvező aránya a 15 éven alóli gyermekekre is kiterjed, sőt itt még kedvezőbb a nők javára, mert csak 16%-ot tesz ki; valamint épen úgy érvényesül a fölállított szabály a tömeges villámcsapásoknál is, hol szintén a nők aránylagos mentessége bizonyítható be. E nézete támogatására a következő eseteket hozza fel:

1853 május 27-én a villám Agremontban három asszonyból s egy pásztorból álló csoportra ütött le. A három asszonyt az ajúláson kívül sem történt baja, a pásztor ellenben meghalt.

Ugyanazon év június 30-án Merceyben a villám a mezőn egy férfit és egy nőt talált. A férfit megölte, a nő sértetlen maradt, csak a kezei feketédtek meg.

Egy hónappal rá, augusztus 4-én, Malleretben egy öt tagból álló család: anya, két fiú s két lány menekült a villám elől egy fa alá. A villám lecsapott, egyik fiút megölte, a másikat megsebesítette, ellenben a három nőszemély közül csak az anya sebesült meg s az is csak könnyedén.

Következő év augusztus 1-én Piedrecourtban sujtott le a villám egy férfira és egy asszonyra. A férfi ekkor is szörnyet halt, míg a nőnek csak tagjai benuitak meg.

Végre 1865-ben Laudunban a villám egy két-éves gyermeket sujtott halálra anyja ölében, holott az anyának csak jobb lába szenvedett benuitást.

Némileg kiegészíti ezeket az 1855 május 30-diki «Daily Advertiser» egy értesítése is, mely ezeket adja elő: «Mult csütörtökön nagy zivatar közben a villám beütött South-Rendben (Indiana) Hain házába, mialatt az egész család a társalgóban volt egybegyűlve. Hain két fia rögtön meghalt, nyolcz éves leányát csipőjén érte a villám s lábait égette meg, míg Hain felesége szintén lábain szenvedett sérülést, a mi annál különösebb, mert 15 évvel előbb ugyanazt a lábát érte a villám.»

De Boudin érdekes fölvetése támogatására, hogy a villám a nőkre nézve kevésbé veszélyes, még messzebb menő statisztikai adatokra hivatkozik, melyeknek eredményei — mellesleg megjegyezve, hogy a villám által sebesültek számát legalább négyszer akkora lehet tenni, mint a megölteket — ekképen viszonyulnak:

Franciaországban 1864. évben 87 embert ölt meg a villám, ebből 61 volt férfi, 26 nő.

A mi a korábbi éveket s más európai államok statisztikáját illeti, arra nézve a következő táblázatot állítja össze a francia tudós.

Halálos villámcsapások.

	férfi	nő	összesen		
Franciaország	1854—64	698	269	967	tehát 28% nő
Anglia	1838—39	120	26	tehát még 22% nő	
Poroszország	1854—57	184	105	289	
Szászország	1847—58	52	25	77	
Svédország	1856—60	33	26	59	

Egyébiránt az sem utolsó, a mit Richard abbé följegyez egy nőről, a ki Bourgogne vidékén lakott volt egy magas helyen épült kastélyban, hol a villám több ízben lecsapott a szobába s ott különböző nagyságú szikrák pattanva szét, ezek belekaptak az asszony ruhájába, a nélkül azonban, hogy meggyújtották volna, csak sárga foltot hagytak karjain és ezombjában, ugyannyira, hogy a kastély úrnője végre egészen megbarátkozott a villám sűrű látogatásaival s olyankor egész flegmával csak annyit mondott, hogy «a villám megint megkorbácsolta egy kicsit».

Ime a természet rejtélyeinek egy új sorozata. A nélkül, hogy a francia tudós érdekes elméletének föltétlenül igazat adnánk, a rendszeren jóval idegesebb nőnemre nézve talán némi bátoris-

tásul szolgálhat az a hit, hogy nem kell rettegniük épen a villámütéstől, mert úgy lehet, hogy a haragos ég tüze is bizonyos gyöngéd kimélettel hátrál meg előttük.

DIVATTUDÓSÍTÁS.

Alig hogy a nyári évad divat dolgain némileg fűleltünk, irányadó divattermekben már ősi toille-minták s az ezekhez való ezerféle szebbnél-szebb kelmék láthatók.

Tengerparti és egyéb divatos fűrdőhelyeken emberemlékezet óta nem őrtek oly pazar fényt, mint az idén, mi leginkább onnan magyarázható, hogy ily helyeken a többség leginkább a pénz-arisztokrácia hölgyeiből áll, kik öltözékek dolgában egyre versenyezvén egymással, az egyszerűséget lehetlenné teszik. Fehér reggeli sétapongyólabák csakugyan remek ruhákat láttunk. Mintázott vagy sima francia piqué és battiszt valódi csipkebetétekkel, valamint himzett szélek és fodrok majdnem kizárólag uralkodnak; délutáni sétákra vagy kirándulásokra Clair de Lyon, nyers selyem vagy egyszerű angol vásznakból készült öltözékeket viselnek. Magától értetődik, hogy ezt csak fiatal lányok vagy asszonyok tehetik, míg az idősb hölgyek mind sötét színű szöveteket használnak. Az ebédhez, estélyre, vagy színházba való ruhák a városi divat kívánalmai szerint könnyű selyem, Crépe de Chine s több efféle kelmékből készülnek, sőt a fűrdőhelyek estélyein a hosszú uszoly ép úgy megkivántatik, mint a főváros termeiben. A szabásra nézve teljes pangás állott be; a szoknyák bő és gazdag redőkkel és a könyöktől kezdve bő újjakkal, valamint a derekának széles selyem vagy bársonyszalagokkal, esetleg csokrokkal való díszítése most is napirenden van, s alig hisszük, hogy a jövő tavaszig valami nevezetes változásról szó lehetne. A fűnyés tehát nem annyira valami új divatban, mint inkább abban nyilvánul, hogy naponta legalább négyszer öltözködve, ugyanazt az egy ruhát legfeljebb kétszer mutassák be a közönségnek.

Nagyon csinosak a fiatal hölgyektől viselt egyszerű battiszt sport-ruhák, többnyire áttört szegélyű szoknyákkal, melyeken a széles selyemövön kívül egyéb díszítés nem látható. Az ily ruhák dereka teljesen a testhez simulva, leginkább elől gombolva, magas gallérral pompásan áll, s miután az öltözék kelméje aránylag elég olesó, több példányban is megszereshető a nélkül, hogy valami nagyobb kiadást okozna. A nyári kalapok most is vastag erős angol szalmafonadékból valók és az eleinte felkapott tulságos virág-díszítés, mely a fej alakját elcsúfította, részben elmaradt; sőt, kirándulásra való kalapok általában széles selyem csokrokkal vagy egyes rózsákkal díszítettek, mely esetben a «Canotier» minta a legkeresettebb és vasúton vagy gőzhajón majdnem csak ez látható.

Nyári fölöltők gyanánt bő, két sor gombú, tunique szabású zubbonyokat viselnek, még pedig vékony szövetű, egyszerű francia posztóbból. Ezen fölöttök az idejüket múlt gallérokat teljesen elvetették, és esős vagy zivataros időben a czélnak inkább megfelelnek. Az öszre való fölöltők készebb nyerve-tünk tájékozást. A napernyők kivétel nélkül egyszerűek, több-kevésbé értékes nyellekkel, de a ruha színével megegyező selyem napernyőket, a melyek harmadéva annyira elterjedtek, ma már mind ritkábban lehet látni. Az évad szükségeslete a vékony talpú cipőket is háttérbe szorította és helyét mostanában a széles sarkú, kényelmes angol fűző vagy gomboló fekete vagy világos barna cipő foglalta el. Magától értetődik, hogy a teremben, estélyen vagy fogadások alkalmával mindenki magas sarkú, hegyes orrú selyem vagy egyéb finom cipőt visel. Ugynevezett pongyola-cipőket, melyek valamikor, még pedig nem is nagyon régen, leginkább fűrdőhelyen divatoztak, most senki sem visel. A papucs legfeljebb a háló-teremben vagy az öltöző-szobában látható. Ép oly kevésbé viselnek selyem keztükét, habár ezelszerűsége nézve nyáron és tavasszal nagyon is beváltak. A könyökön felül erő világos, vagy barna színű svéd bőrkeztű minden ruhához — a béli öltözöket kivéve — pompásan illik, azonkívül pedig a kéz bőre a lehető legjobb hatású. Az eddigelé hirnevüket megtartott bécsi gyártmányú svéd bőr keztűket a francziák teljesen kiszorították, sőt az angol készítmények is elég szépek és jutányosak. Ezen alkalommal egy Worth és Viot műtermében készült divatos Bolero-öltözéket mutatok be a hozzávaló kalappal együtt, mely toillete még itt is általános figyelmet keltett.

A ruha mellénye fűrdőhelyen bársonyból van, a testhez szorúl és elől bőre van szabva. A Jodex-féle gallér, újjak és jabot beige színű posztóbból készült, a mi a fekete mousselin selyem díszítéshez nagyon illik. Egyéb díszítések a vállakon, valamint a derek felső részén csak a spanyol mellény hatására emelik, melyet különösen karcú termetű hölgyek igen kecsesen alkalmazhatnak.

A sárga szalma-kalap díszítése nagyon egyszerű

SÉTA-ÖLTÖNY. — Párisi divatkép.

de azért előkelő izlésre vall; két elég nagy bokréta, piros és lila színű virágokkal, úgy szólván minden, a mit díszítés gyanánt láthatunk. Mindazonáltal ezúttal is s bezibonygult, hogy valamely divatos kalapot nem a virágok vagy bokréta tömege, mint inkább a díszítés egyszerűsége számít legjobban. Alice.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Költemények 1889—1895. Irtá Mikes Lajos. Budapest, 1895. Határozott tehetség munkája e kis kötet, de nem kiforrott, nem megállapodott tehetség. Szerzőknek van érzéke a belső forma iránt, dalait kerekdeden alkotja meg; versei lyrai lévtől árának s tehnikája is ügyes; de nagyon sokszor nem tudja elég erővel vagy szabatossággal kifejezni gondolatait. Olykor a szavak jelentésével sincs egészen tisztában. Egyik sora így hangzik: «Szeretet, mely csókálk tetéz be.» Csókálk lehet tetézn, de betétezn nem. Vagy: «Virág vagy, felfakaszt az érzélem.»

A virág nem felfakad, hanem csak fakad, a nap virágot fakaszt. A kelés fakad föl, vagy, hogy költőibb tárgyalt idézzünk, a forrás.

A hasonlatokat is tulságosan szereti s nem mindig alkalmazza szerencsésen. Ime például egy kis dala:

Tanács.

Belé az életnek szennyes mocsarába
Nem süyled el itt csak a győze, a kába.
Az erős lemeled s mire font van uja,
Gyöngyöt tart az uja.

Idd ki a szenvedés poharát fenékiig.
S csapd földhöz a méreg törékeny edényit.
Minden roncs tükör lesz, melynek villanása
Örök eszményi mása.

Mind a két strófában van gondolat, de a keresett hasonlat megrontja. Eldig úgy tudtuk, hogy a gyöngy a tenger fenekén, nem pedig a mocsárban terem. Hát a méreg törékeny edényének roncsa, mely a napot tükrözi! Eöltört üvegdarabok esillogásában nem igen szoktunk gyönyörködni, legkevésbé az, ki már a méregpoharat kihajította. Ha tehetsége meghiggad, Mikes Lajos költészeté bizonyára egyszerűbb és igazabbá válik. A tiz íves kis kötet tartalmaznak legnagyobb részét dalok teszik, még az «Elegyes darabok» ciklusában is ezek

Sors egymástól két szivet
Távolab nem vessen,
Mint a meddig kéz vihet
Rózsaszálát frissen.

Vagy míg fészket összehord
Csalogány a réten;
S a mit édesem dalolt,
El nem vész a szélben.

A magyar fametsző művészetnek legnagyobb remeke fekszik előttünk. Morelli Gusztáv tanár munkája ez: a «Magyarok bejövelele», Feszty Árpád híres körképének hí mása fametszet alakjában. Ez a művészi fametszet ötféle méter hosszú egy darab képet mutat, tehát a világ legnagyobb fametszete, a minő nagy ebben a nembn eddig nem készült. És a nagy feladatot Morelli remekül oldotta meg. De a nyomás is nagy munka volt. A «Könyves Kálmán» társaság erre a célra Hermancezen külön papíros gyártatott, s az állammomda közel két hónapig dolgozott azon, hogy a fametszetnek legfinomabb árnyalatai se veszzenek el. A képhez Várdai Szilárd tanár által tervezett, izéles művészi kivitelű bekötési tábla készült, a melyet az Árpád-csoport színes dombornyomata díszít magyar fegyver-trofeumok között. A kép úgy albumszerű könyvalakban, tehát táblával, valamint e nélkül összehajtatlanul, mint falra való alkalmazásra egyaránt kapható s remélhető, hogy nem sokára úgy a magánosok szalonjaiban, mint az iskolákban mindenütt látni lehet. Megrendelhetni a kiadóhivatalnál: «Könyves Kálmán» magyar irodalmi és könyvkereskedési részvénytársaságnál (Budapest, VIII. Kezpepi-út 17). Kapható egyuttal a körképén levő helyiségben is és minden könyvkereskedésben.

Kerkapoly Károly emlékezete, dr. Kauts Gyulának az akadémia ez idei naggyűlésén tartott nagyrdekű emlékbeszéde, melyet a «Budapesti Szemle» legutóbbi füzete egész terjedelmében közölt, önállólag is megjelent, s 68 oldalnyi füzetet foglal el. Kerkapoly sokoldalú és mélyreható jellemét a hatvanas és hetvenes évek korrajza veszi körül.

Trencz Frigyes kalandos élete, közvetlen forrásokból irta Somogyi József. Sokan és sokat irtak már a XVIII. század e híres kalandoráról, jót és rosztat vegyesen, vagy pedig csupán csak jót, csupán csak rosztat. Jókai egyik újabb regényének is hőse a porosz Trencz Frigyes, ki mint katonaiszt hosszabb ideig időzött Magyarországon s 1790/91-ben tollal is közbeavatkozott politikai küzdeleimbe, élesen támadva a papásig hatalmát; a «Macedonai vitéz» című, a szarnökságot ostorozó művét pedig a Martinovits-féle összeesküvésben lefejezett Laczkovits fordította magyarra. Trencz Frigyes unokacsöve volt Trencz Ferencnek, a magyarországi pandur-ezredesnek, kinek nagy vagyona is rászállt, s e nagyon lett Trencz Frigyes életének végzete, mert a nagyon kezelő, hogy minél tovább élvezze hasznát, Trencz Frigyes ellen a leggaladabb összeesküvéseket szöttek s fogságról fogságra hurcoltaták. Ezek a fogságok, Trencz szökési kísérletei, e kesz ember zabolázatlansága és megtörhetetlensége, kiváló katonai tulajdonai teszik őt a mult század egyik különös és romantikus alakjává. Nagy Frigyes porosz király tizedfél évig tartotta fogva Magdeburgban, s mikor visszanyerte szabadságát, Mária Terézia udvarához jött Bécsbe, a hol az öröksége után uraskodók megint bevádolják, újra fogságba jut, de végre is kiszabadul, Mária Terézia jóindulatát megnyeri. Ekkor az irodalommal is foglalkozni kezd és feltűnik, 1787-ben megjelent emlékei egész Európában közkezen forognak. Nyughatatlan szelleme elviszi a nagy forradalom alati Párisba is, a hol 68 éves korában 1794-ben nyaktól alatt hull le feje, mert azzal vádolták, hogy Ausztria és Poroszország kéme. Életének folyását Somogyi József abból a szempontból irta meg, hogy mentesse Trenczet a súlyos vádakkal szemben. A nagy kalandor élete valóságos regény, még pedig érdekessé. Ezt olvashatni a könyvből, mely 228 oldalnyi terjedelemmel jelent meg a «Budapesti Hirlap» nyomdáján kiadásában s ára 3 korona.

Ejzel.

Egy gyertyaszálnak fénye mellett,
Agg zárda zordon rejtekén,
Az éjt meglapva, mult időknek
Arnyképeit nem rettegtem.
Atálmodozva — félig ében —
Az első, ábrándos szerelmet;
Oh, mennyi boldog perczet éltem
Egy gyertyaszálnak fénye mellett.

Egy gyertyaszálnak fénye mellett
Fejem kezemre hajtva ultem,
Évezredeknek birtába
És örömbe elmerültem.
Fénylő szemekkel, szivdobogva
Lapozgatám a történelmet;
S hinni tanultam jobb napokba
Egy gyertyaszálnak fénye mellett.

Egy gyertyaszálnak fénye mellett,
Költők, hozzátok vándoroltam;
S az életem porát lerázva,
Tiszta égem lángotokban.
Világotok derült egében
Lelkem megáradt búja dal lett.
Milyen gazdag valék szegényen
Egy gyertyaszálnak fénye mellett!

Lenauból.

(An die Entfear.)

Ezt a rózsát, mit kezem
Téged messze tépett,
Drága lányka, szivesen
Elvinném tenéked.

Ámde míg hozzád jutok,
Messze föld lakója,
Rózsám hervadozni fog:
Gyorsan él a rózsza.

Folyóiratok. A «Természettudományi Közöny» júliusi füzetében dr. Rátz István szakavatott tollából nagyon napi érdeklő dolgot olvasható a serté-

sek fertőző betegségeiről. Ezenkívül Pfeifer Ignác, Spiegl Béla, Daday Jenő, Péter Béla irtak nagyobb közleményeket. — Az «Akadémiai Értesítő» e havi füzeté az akadémiában az utóbbi füzetekben tartott feladvásokat közli. Az «Ethnographia» (szerkeszti Munkácsy Bernát) legutóbbi füzeté nagyobb polemikus közlemény nyújtja meg, mely Vámbéryvel s az ő magyarok eredetéről vonatkozó nézeteivel foglalkozik «Ethnológiánk áprilisi hajtásai» ezimen. A tartalmas füzetbe Herrmann Antal, Lindner Ernő Kovács János, Wislockiné, Kolumbán Sándor és még sokan irtak néprajzi cikkeket.

Az operaszínházról az a hír, hogy udvari operái színházra emelik (jelenleg m. kir. opera), a mi azt jelenti, hogy uralkodó udvartartási költségeiből fedezik kiadásait. A színház pénzügyi bajai orvoslásának az egyik gyakorlati módja lenne.

MI UJSÁG?

Sztambulov halála. E hó 18-ikán hajnalban halt meg Sztambulov az orgyilkosok fegyverrel általt tett sebekben. Julius 15-ike estéjétől viaskodott a véres halállal. Az orvosok lemeztették össze-visszavagdalt két kezét, de fején is halálos sebek tántogtak, az egyik seben vérmérgezés tünetei mutatkoztak. E hó 17-ikén esti 6 órakor beállt a halál, 10 órakor elvesztette beszédét képpességét, s a halál esütőitökön hajnali negyedél órakor megszabadította szenvedéseitől. Századunk egyik leg-sötétebb lapja lesz az, melyről a késő idők Sztambulov meggyilkolását fogják olvasni. A gyűlölet, a politikai fanatizmus vértanusága jutott osztályrészül annak a férfinak, ki hazája szabadságáért küzdött.

Gyilkosait még nem sikerült elfogni, nevüket sem tudják. A gonosztevőknek elég idejük volt, hogy elmenekülhessenek. Semmi kétség, hogy a merényletbe sokan be voltak avatva, különben nem játszhatott volna közre annyi kedvező körülmény, mely a gyilkosságot és a gyilkosok menekülését lehetővé tette. Sztambulovot a kormány rendőri felügyelet alatt tartotta, részint azért, hogy a csöcsölék bántalmazásától óva legyen, részint mert attól félték, hogy külföldre utazik. De jul. 15-ikén este a rendőrök még sem vigyáztak; a nem nagy távolban volt két zsanár jó későn érkezett a véres tett színhelyére, s mikor Sztambulov szolgálja Guneso, ki urát mindig kísérni szokta, az egyik gyilkost üldözni kezdte, a rendőrök Gunesót feltartóztatták, a gyilkos pedig elfuthatott. Azzal mentik magukat, azt vélték, hogy Guneso megakar ölni valakit, hát megakadályozták. Sztambulov, mikor visszanyerte eszméletét és a vizsgálóbíró kihallgathatta, négy embert említtet, mint a kiket fölsmerni vélt. De Sztambulov barátja, ki a merényletnek is vele volt. Petkov volt közmunkaminiszter és a «Szvoboda» lap szerkesztője, a megnevezettekben nem ismert az orgyilkosok. A rendőrség különben többeket befogott, ezek közt azt a bérkocsist is, kinek kocsijában ült Sztambulov és Petkov, mikor a gyilkosok megrohanták. Az Unio-klubból távozni akaró Sztambulovnak a kocsis egész tolokóva ajánlotta kocsiját, mikor pedig a támadás történt, a kocsi épen nagyon csöndesen haladt, s a támadásra nem vágott a lovak közé a kocsis, hanem megállt. Ez az ember különben csak néhány nap óta bérkocsist. Sztambulov legutóbb a kocsiból, löni akart, de letipották. Petkov is leugrott, hanem ő csak gyöngre sérülést szenvedett. A kocsi ezután elvágatott egy mellékutca. A gyilkosok, kik közül kettő rohanta meg Sztambulovot, gyorsan elbántak vele, s mire csöndület támadt és rendőr érkezett, a gonosztevők már elfutottak. Az egyiket Sztambulov szolgálja meg is sebesítette, de a rendőrök őt fogták el.

Ferdinánd fejedelem, ki most Karlsbadban időzik, a merénylet hírére részvétáviratokat küldött Sztambulov nevének, gr. Fors udvari marsal is megjelent a szerencsétlen asszonynál, ki azonban nem bocsátotta maga elé, s kerekén visszautasította a fejedelem minden részvétének nyilvánulását. Szófiában a véres esemény rendkívüli izgalmat keltett. A kormány fél Sztambulov barátjaitól, hogy zavargásokat támasztanak, s ezért a legszigorúbb intézkedéseket léptette életbe. Az utczakon őrzáratok czirkálnak. A Sztambulovval rokonszenű lapok a legmerészebb vádakot emelik a gyilkosságért.

Szófiából július 18-áról írják: Ma délelőtt az orvosok behalasztozták Sztambulov holttestét. Aztán fekete ruhába öltöztették a halottat és az előszobától jobbra első teremben ravatalra helyezték. Mellén keresztbevett karokkal fekszik a halott a ravatalon, az amputált kezek helyett üres kézelők látszanak ki a fekete kabát ujjaiából. A halott arca nagyon el van torzítva; feje tele van sebbel-tekével, jobb arcának nagy részét is fekete sebkötő fedi. Sztambulov, a mikor a haramiak megrohanták s jatságjaikkal egyenesen a fejének rohantak, mind-

a két kezét a fejére emelte, hogy azt megvédje. Így történt aztán, hogy kezait a sző szoros értelmében összeaprították, de bár a kezeivel védeleg fedezte fejét, a koponyáján mégis tizenkét nagy sebet kapott, jobb arcát pedig a szemtől kezdve egészen az orrnáliság végig hasították a gyilkosok kései.

A koporsón csak egy koszoru van: az özvegyé, a ki visszafajtott könyekkel imádkozik a ravatal mellett, nővére, az elhunyt államférfi édesanyja, öcsöse, továbbá dr. Keratimov és Ivanov, volt vezértitkára.

A temetés szombaton délutánra van tűzve a mikorra sok deputációt várnak a vidékről. Ez komolyabb teszi a helyzetet, mert a kormány nem akar nagy temetést és attól lehet tartani, hogy ha sok küldöttség jön, az utczai zavargások ki nem kerülhetők. Sztambulov özvegyéhez halomszámra érkeznek a részvétáviratok, a többi közt a walesi herceg az angol és romániai kormány küldtek részvétáviratokat:

Budapestről az «Otthon» írói és hírlapírói kör távirati uton intézkedett, hogy Sztambulov ravatalára a magyar írók és hírlapírók nevében koszorút tegyenek. A nemzeti színű szalagos koszorú egyik szalagján a következő felirás lesz: «Au Martyre de l'Indépendance bulgare» (A bolgár függetlenség vértanújának). A másikon: «Otthon, Société des écrivains Hongroises.» Otthon, magyar írók társasága).

Ferdinánd fejedelem Karlsbadból jul. 18-ikán ezt táviratozta Sztambulov özvegyének:

«Megbotránkozásal és fájdalommal eltelve és a rettenetes halállal szemben esakis kiváló tulajdonságairól emlékezve meg annak, a ki a bolgár hazának oly elévülhetetlen szolgálatakat tett, könyveivel a legmélyebb és legfájdalmasabb részvétem egysétem, kérve a Mindenhatót, hogy támogassa őnt e borzasztó megröböltetésben és vizsgálja meg annak a tudatával, hogy a történet örökké meg fogja a hazafi emléket őrizni, a kit utálatos merénylet az imént szakított el barátainak szeretetétől. Ferdinánd.»

A gyilkosokat még nem fedezték föl. Tufekcsiev az egyik, ki Sztambulov a merénylet közt fölsmerni vélt. Az első kihallgatás után szabadon bocsátották, de a nála tartott házkutatás után ismét befogták. Halevet is megnevezte a halálköl Sztambulov; ez azonban eltűnt Szófiából.

* Kaukázusi utazóinkról. Szádeczky Lajos Tiflisből 1895. jul. 10-éről újabb levelet intézett lapunk szerkesztőjéhez, tudatván, hogy az utazó társaság e hó 9-én érkezett vissza Tifliszbe 4—5 napi ott tartózkodásra. Több mint egy hónappal ezeltől indultak el innen bokharai s majd dagesztáni útjokra, mely általában igen érdekes volt. A semmi bajról vagy fáradalomról nem panaszkodó utazó igéri, hogy a «Vasárnapi Ujság»-ban megjelent eddigi közleményeit és fényképi fölvételeit rövid időn újabbakkal fogja kiegészíteni, így nevezetesen a eszerkesztőiről és Dagesztánról városok, faluk, hunok és avarok, nemkülönben a grúzi (georgiai) gyönyörű hadi út képeit igéri magyarul leírások kíséretében. Tifliszből ismét Baku felé veszik útjukat s onnan hajón mennek a Kaspi-tenger északnyugati partjára, aztán pedig vasúton mennek augusztus elején Moszkvába, ugyancsak augusztus közepe táján Szent-Pétervárra. A levélhez néhány virágszálát is mellékelte Szádeczky, ezen szavak kíséretében: «Küldök egy pár *han nefeljeset* Shamyil huni kertjéből és három szál virágot Nagy-Magyar-iból». Ez érdekes kis kuldemény hiábátlanul meg is érkezett s most szerkesztőségünk gyűjteményében van.

Huszonöt év előtti események emlékezeit hozták vissza a mostani napok. 1870 július 16-ikán történt a francia hadüzenet Poroszországnak. Az emlékezet, a lapok földézik azokat a rendkívüli napokat, két nagy nép rettenetes harczeit, a Napoleon-ház romlását, a francia trón összeomlását s a Hohenzollernek és Németország hatalmának fölépülését. Egész Európa lázban égett az 1870-iki év nyarán. A mily váratlanul jött a háború, ép úgy megtartotta egész folyása a meglepetéseket. Szédítő gyorsasággal következett Franciaország romlása és III. Napoleon császár, ki addig az európai politikának valóságos pápája volt, kinek újévi beszédeit leve vártá földrészünk, az a III. Napoleon szeptember 2-ikán már nem császár többé, hanem a szedáni fogoly. A francia hadsereg egyetlenegy csatában sem bírta föltartóztatni a németet. Ellenállhatatlan erővel tört az Páris felé, háta mögött hagyva Straszbürg és Metz várát, de körülölvén ostromlói seregekkel. A rokonszenű mindenített a francziák felé fordult, kivált nálunk. Még a beavatkozást is sürgette. Az ifju osztrák-magyar monar-

chia külügyeit akkor oly férfú vezetete, kinek a poroszok iránti mély ellenszenvét mindenki jól ismerte: Beust. Ha az elhatározó szó töle függ, Franciaország szövetségese talál, s a Königrátnél kapott esorbát talán ki lehet köszörülni a kardból. De gr. Andrassy Gyula magyar miniszterelnöknek is volt szava, nyugodt, mely megmondott szava, melyet nem a személyes érzelmek diktáltak. Ő attól tartott, hogy egy diadalmas háború helyre állítja a régi Ausztriát és megsemmisíti az 1867-iki kiegyezést. Az uralkodó nagy figyelemmel meghallgatta az érveket. Az osztrák-magyar monarchia semleges maradt. Az maradt Oroszország is. A szedáni nap után alakult francia köztársaság kormánya nevében Thiers elnök hiába ment Pétervárra a cázrhoz, hogy segítséget kérjen a németek ellen. Franciaország magára maradt, elvesztett két tartományt, fizetett 5 milliárd hadi költséget. Azóta mindig fegyverben áll és várja az alkalmat, hogy két tartományát visszaszerzhesse. Bekövetkezett Európában a fegyveres béke. Minden országa állig van fegyverkezve és évről-évre több és több milliót fordít a hadseregre. Ennek a nemzetek sorvasztó állapotnak huszonöt éves jubileuma van most.

László főherceg nagykorúsága. József főherceg aletsüthi kastélyában e hó 16-ikán családi ünnep volt. László főherceg e napon töltötte be 20-ik évét s a királyi ház családi törvényei értelmében nagykorúvá lett. Az ifju főherceget Steiner Fülöp megyés püspök a bérmálás szentségében is részesítette s ezután történt meg a nagykorúsítás szűkebb családi körben, a szülők és a legközelebbi családtagok jelenlétében. József főhercegen és jelen kívül jelen volt József Ágost főherceg és Auguszt főhercegnő. Délelőtt az aletsüthi templomban isentisztelet volt, melyen a budavári Mátyás templom énekára énekel, délben a kastélyban ebédt adtak. A pompás aletsüthi parkban délután népiünnepet rendeztek. Este tűzijáték volt.

A miniszterelnök nyaralása. Báró Bánffy Dezso miniszterelnök nevével néhány napra erdélyi birtokára, Apa-Nagyfaluba utazott.

Uj államtitkár. Hir szerint a király Bedő Albert országos főerdőmesternek és földmívelésügyi miniszteri tanácsosnak az államtitkári czimet és jeleget adományozta. A főerdőmesteri teendők ezentul is Bedő Albert fogja vezetni, ki ezen a téren a legkiválóbb tekintélyek közé tartozik.

Gr. Széchenyi István unokájának menyegzője. Gr. Teleki Tibor, néhai gr. Teleki Sándor fia, jul. 17-ikén vezette oltárhoz Budapesten a belvárosi plébánia-templomban Széchenyi Alice grófnőt, gr. Széchenyi Béla leányát, a nagymellékú gr. Széchenyi István unokáját. A templom hajója megtelt a főúri világ hölgy és férfi tagjaival, utóbbiak díszmagyarban. Násznapok voltak: Khuen-Héderváry Károly gróf horvát bán, a völégény közel rokona, Széchenyi Gyula gróf kir. főajtónállomester, Teleki Gyula gróf és Erdődy György gróf. Az esketési szertartást Kirner Károly belvárosi plébános végezte. A plébánia-templomból a nászmenet, miután a völégény református, a református templomba hajtatott, hol az ifju házaspárú Papp Károly ref. lelkész intézett szép beszédet. A fiatal pár külföldi nászútra indult.

Hírek a kiállításról. József főherceg külvő kiállítású pavillont emeltet. Ez a főváros pavillónjával szemben, a történelmi kiállítás főbejárójától oldalt épül s rendkívül díszes, tetszetős formája lesz, a magán pavillonok között talán a legszebb. Az építést e hónap vége felé kezdik meg. Albrecht főherceg uradalmainak kiállítású pavillónja már hetek óta föl van állítva. Ugyanaz ez, mely a lembergi kiállításán volt.

A közoktatási pavillon a legdíszesebb csarnokok egyike lesz, kívül és belül. Most készülnek a nagy vázlatrajzok a pavillon középső nagy termének falképeihez. A terem felszítésére az országos mintarajziskola gyakorló festészeti és freskó osztálya Lotz Károly művésznök vezetése mellett egy nagy historiai képet és nyolc sarok-képet fest, az iparművészeti iskola díszítő festészeti osztálya pedig Feichtinger György tanár vezetése mellett három nagy képet. — Az ünnepélyek csarnoka, mely egyszerűsággal az előadó művészetek (színeszet, zene) helyéül van szánva, a kiállítású korzó baloldalán épül, azon a helyen, hol eddig egy kis sziget és tó volt, de a tavat betöltötték. A kongresszusokat is

itt tartják. A nagy terem karzatos s benne legalább 3000 ember fér el. A pódiumon 250 zenésznek vagy énekesnek jut hely. A földszinten, 800 négyzetméter területen lesz az előadó művészetek és a hangszeres kiállítás, ezenfelül az épületben még egy kisebb terem is, a hol fölolvások, kamarai hangversenyek lesznek s itt tartja majd annak idején a kiállítási nagy jury is az ülését. Vendéglőről is gondoskodnak, hogy esős időben a rendes korzói zeneelőadásokat fodál alatt lehessen megtartani s a nagy közönség ilyenkor megfelelő vendégül kiszolgálást találjon. — A kiállítási levélbélyegeket e hó elsőjéjétől az összes postahivatalokban már ráragasztják a külföldre menő levelekre, hogy ezek is hirdessék a kiállítást. A bélyegek nagyon csinosak s Árpád pajzsra emelését mutatják. Dániel Ernő keskedelmi miniszter újabbágy intézkedett, hogy a postahivatalok a kiállítási bélyegeit a külföldre menő újságokra, folyóiratokra és csomagokra is ragasztsák rá, s így azután még nagyobb számban kerülnek a bélyegek a külföldre.

Ritka szép menyasszonyi ruha. Gróf Teleki Tibor és gróf Széchenyi Alice július 17-én tartott esküvőjén a fényesebbnél fényesebb toilettek között különösen a menyasszony öltözéke keltett méltó feltűnést, mely ruha a többi kelengyével együtt Monasterly és Kuzmiki utóadi csász. és kir. udvari szállított műtermében készült s élénken tanusodik nevezett czég kitűnő ízléséről.

— x — Budapestre rándulóknak különös figyelmébe ajánljuk a váci-körút 21. sz. alatt levő Keresztély-féle minta-zongoraterem állandó kiállításának megtekintését. Szébbnél szebb és jobbnál-jobb hangszeres, ugy saját, valamint külföldi gyártmányokban dúsz választékban tartatnak itt és szűkségletét mindenki teljes megelégedésére szeresheti itt: be, Peine, Ehrbar, Bösendorfer és Ibach-féle zongorák és pianinók felette nagy számban vannak képviselve.

HALÁLOZÁSOK.

Ozv. gr. KÁROLYI ISTVÁNÉ temetése jul. 14-ikén ment végbe Földön. Mint a hogy kívánta, egyszerű és fény nélküli volt, de a család és nagyszámú rokonság tagjain kívül összegyűlt az egész környék lakossága, s az egyletek, az iskolák, a rákospalotai kertész- és gazdalképző intézet fekete zászlók alatt jelentek meg. Ott voltak többek közt: Perczel Dezso belügyminiszter, Pálffy Miklós herceg, Károlyi Sándor gróf, Károlyi Tibor gróf, Pejacsevics Gábor, Orszy Béla báró, Orszy Andor báró, Beniczky Ferenc főispán, stb. Ott volt az uradalom tisztikara is teljes számban. 4 órakor kezdődött a gyászszertartás, melyet Tanács János főthi plébános végzett. A gyászszertartás után föltették az egyszerű fakoporsót egy vadászkozcsira, s a menet megindult a templomhoz. Itt még egyszer beszenteltek a holttestet s ezután levitték a templomban levő családi sírboltba.

KRAMARCSIK KÁROLY, főgymnáziumi nyug. tanár, ki a felvidéken oly hazafiasan működött, elhunyt Rozsnyón 83 éves korában. A pánszlávok ellen küzdött mint tanár, mint a tiszaí evangélikus egyházkerület buzgó férja, és mint polgár, régen úgy, mint az újabb időkben. Már a harminczas években a pánszlávok híres költője, Kollár, a pesti tót evangélikus lelkész, megéneklí Kramarcsikot, mint a tótok halálös ellenségét, a pokolba kívánva őt is. Az abszolút korszakban ott küzd Kramarcsik mint rozsnói tanár az első sorban a patenális superintendens ellen. A nagyörzei tót gymnasium bezárása első sorban az ő érdeme. Czékus István vezetése alatt ő volt a vizsgáló bizottság lelke s az általa fogalmazott vizsgáló bizottsági jelentés szolgált a pánszláv gymnasium feloszlatását kimondó királyi határozat alapjául. Mint a tiszaí ág. evangélikus egyházkerület világi főjegyzőjének a műve az a nevezetesen rozsnói határozat, a mely a papoknak s tanítóknak a magyar nemzet elleni izgatását kánoni vétésnék mondotta ki.

BÉCK ALAJOS, kegyesrendi tanár, a rendfőnöki iroda vezetője, 48 éves korában elhunyt Budapesten. Benne a jeles tanfőntőren ismét egyik tudományos kiváló tagját veszítette el. Tanított Veszprémben, Nyitrán, Szegeden. A fővárosba hivatván, itt a rendfőnöki iroda vezetője s a hittudományi és tanárképző intézetnek igazgatója lett. Ez állásában teljes odaadással szolgált a hazafias rend érdekeit. A rendnek történetét a legalaposabban ismerte s nagybecsű tanulmányai, kutatásai által sok becses adattal gazdagította. Temetése e hó 16-ikán volt.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Idős Lovassy Sándor, nyug. főgymnasiumi tanár, ki hosszabb ideig a bajai gymnasiumban tanított, majd a debreczeni kereskedelmi akadémián, s ki régebben a zeneirodalomnak is hivatott művelője volt, több dalát ma is szerte éneklík, 64 éves korában Abonyban, hová idűlni ment. Dr. Lovassy Sándor, a keszthelyi gazdasági intézet tanára, édesatyját

gyászolja benne. — SZALMÁSY EDE, fővárosi adópénztárnok, 45 éves; TÁRY JÓZSEF, fővárosi tisztviselő, 25 éves, Budapesten. — DODA TRAJÁN, nyug. tábornok s a karánsebesi kerület volt országgyűlési képviselője, 75 éves korában, Karánsebesen, hol föltűnt nemzetiségi érzelmeiről az oláhok közt nagy népszerűségnek örvendett. Képviselővé többször megválasztották, s azzal tüntetett, hogy a képviselőházban nem jelent, sőt legutóbb már megbízólevelét sem mutatta be, s mivel ezt többször elnöki felszólításra sem tette meg, mandátumát elvesztette a mult országgyűlésen. — NÁRAY GYULA, Baranyamegye számvevője, 63 éves, Aradon. — GÁLEFF JÁNOS, 76 éves, Kassán. — SZAMOSSY GÉZA, Hajós nagyközönség bírája. — PROHÁZSKA ALAJOS, háztulajdonos, 68 éves, Budapesten. — SCHMIDT SÁNDOR, Lőcsé város közzgyámja, 60 éves, Uj-Tátrafüreden. — SCHAUSER ADOLF, kereskedő, 43 éves, Lőcsén. — KLEIN JÁNOS SAMUEL, városi képviselő, 91 éves, Iglón. — RIEDERER REZSŐ, a budapesti légszuszgyárak irodafőnöke, 68 éves, Rákospalván. — BOSNYÁK LAJOS, városi képviselő, Lőcsén. — KISS BENŐ, gombai ref. lelkész, ki 1882—83-ban Budapesten lelkészkedett s kedvelt hitsszónok volt, majd Ordason, aztán Gombán választották meg. — MAJOR IMRE, az állami nyomda tisztviselője, Budapesten. — HUBAY ISTVÁN, végzett jogász, 25 éves Gömör-Panyiton. — Dr. FODOR IMRE, ügyvéd, 41 éves, Kiszvárdán. — SCHMIDT DEZSŐKÉ, dr. Schmidt Sándor műegyetemi tanár, a tud. akadémia tagja, s lapunk dolgozótársa, valamint neje, szül. Szalay Matild fiacska.

HORN VILMOSNÉ, szül. Egan Julia, nyug. fővárosi tisztviselő neje, Budapesten, s ugyanitt MEZEY PÉTERNÉ, szül. Móró Magdolna, fővárosi bizottsági tag felesége, 57 éves. — LENGVÉLY MIKLÓSÉ, szül. Karácsonyi Teréz, 27-ik évében, Szamos-Ujvárt. — NYUL BÉLANÉ, szül. Seybold Emma, 20 éves, Rempel-Hollósán. — KOLONICS FERENCZÉ, szül. Vajda Margit, 23 éves, Székesfehérváron. — PÉTEREK LAJOSNÉ, szül. Pólt Franciska, fővárosi építészemőrnök neje. — KOVÁCS SÁNDORNÉ, szül. Höfer Katalin, élete 31-ik évében, Nagy-Beeskereken.

Szerkesztői mondanivalók.

Otthon. Román, stb. Közlésre az első választottuk. Az életéről. Eleje és vége hangulatos, de a vers dereka nagyon okoskodó és polemikus s nem mindig a legvalogatottabb kifejezésekkel. Pedig a vers irányja helyes s örvendően, ha e tárgyról igazán sikerült költeményt közlhetnénk. Megkérgesült szívem. Csak a nagy buték sejtetik a sorok elején, hogy vers akar lenni. Visszaemlékezés. Az élet delén. Még önképzőkori kísérleteknek is gyarlók. Holdvilágnál. Mint Istenem úgy imádlak Felhő borítja az eget. Látszik, hogy szerzőjük költői kedély, de a ki maga irodalmilag megállható költeményt írni nem tud.

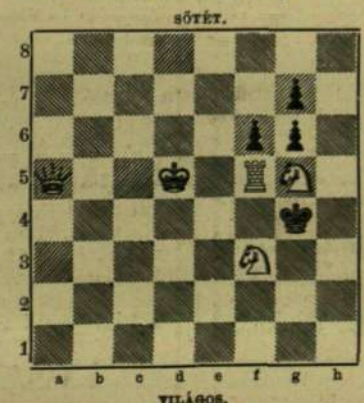
KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 28-ik számában közölt képtalány megfejtése: Úbárat közt van a szívünk.

SAKKJÁTEK.

1903. számú feladvány. Meyer F.-től.

Világos indul s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1894. sz. feladvány megfejtése Shinkman W. A.-tól.

Table with chess move notations: Világos Sötét, 1. H5-d6, 2. H4-d3, 3. H3-c3, 4. Bb6-h8 mat.

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Eördögh János. — Stefankó L. — A postai sakk-kör.

Heti naptár, július hó.

Table with columns: Nap, Katholikus és protestáns, Görög-Orosz, Izraelita, and dates for July.

Holdváltás. Első negyed 28-án 9 ó. 36 p. este.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós. (L. Egyetem-tér 6. szám.)

Fouland-selymet 60 krtól 3 forint 35 krig méterenkint — japáni, kínai, stb. a legjobb min-tázzattal és szinokban, ú. m. fekete, fehér és szines Henneberg-selymet 35 krtól 15 frt 65 krig méterenkint sima, csikos, kokcsázott mintázzattal, damaszott stb. (mintegy 240 különböző minőségben és 2000 szin és mintázzattal) póstáber- és vámmentesen a házhoz szállítva és mintázzat küld póstafordultával: Henneberg G. (os. k. udv. szállított) selymgyára Zürichben. Svájczba czimzett levelekre 10 kros, levelező-lapokra 5 kros bélyeg ragasztandó. Magyar nyelven írt megrendelések pontosan elintéztetnek. 6043

BUDAPESTI CZÉGEK.

Fényképezési készüléket

működők számára, legújabb uti-távosveket a tirage rapid, kitűnő szemüvegeket megvizsgált maximal-lábmérőket, Anzold (légnymérőket) szabadalmazott rajzeszközöket ajánl.

CALDERONI ES TARSA.

Herbster Ferencz mechanikus.

Varrógép- és velociped-raktár. Akácfa-utca 5. sz., a népszínházzal szemben. Ajánlja gazdagon felszerelt raktárát a t. közönségnek mindennemű, legjobban szabályozott varrógépekből. Javítások szilárdan, személyes felügyelet alatt teljesítenek.

Saját gyártmányú pedálos cimbalom, hegedű, harmonika, fuvola stb. hangszerekről árjegyzéket küldök. Cimbalom-iskola, írta Kulifal J. zene-tanár, ára 3.50. Tiltók-iskola 1 frt. Cimbalomokét folyóirat minden hónapban 2 szer jelenik meg kiadásomban, előfizetés egy évre 4.50. HORVÁTH ISTVÁN, 6 os. és kir. fenszög József fűh. udvari szállója, Budapest Erzsébet-körút 2. és Kerepesi-út 46.

Jósika Miklós regényei. 89. 90. füzet. Új olcsó kiadás.

Regényes képletek.

Második kiadás. Ára a két füzetből álló kötetnek 1 forint.

Hirdetések elfogadta-nak a kiadó-hivatal-ban, Budapest, IV. egyetem-utca 4. sz. a.

A Magyar Asphalt

részvény-társaság Budapest, Andrássy-út 30. elvállalja jótállás mellett legolcsóbban

asphalt-burkolatok fektetését és nedves lakások, pincék, stb. gyökerez szárasztételét.

Telefon.

30. SZÁM. 1895.

BUDAPEST, JULIUS 28.

42. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | félévre - 6 • Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt félévre - 4 • Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 5.- | Képföldi előfizetésekre a postai postagalérral megfizethető viteldi is csatlakozó. | félévre - 2.50

A szénsavdus ásványvizek királya a

BORSZEKI BORVIZ

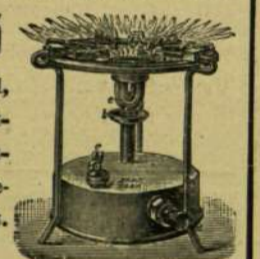
kitűnő gyógyviz és üdítő ital mindenütt kapható.

Budapesti főraktár **RAJCS ZOLTÁN-nál** VIII. ker., József-körút 10. szám.

Néklülzetetlen minden háztartásban!

Petroleumgáz-fűző

bél nélkül, nem füstöl, nincs korom, a láng tet-szész szerint szabályoz-ható, a nyaralóban helyte-síti a kályhát. Ára 10 frt.

DESSAUER és MARKUS

gépüzletében iparszaktmák részére, VI. ker., Lázár-utca 13. sz. Nagy választék mindennemű gépekből a papír-, fa-, fém- és pléhipari célokra.

Sorsjegy-

tulajdonosok! kik sors-jegyüket el akarják adni, megkaphatják a teljes napi árt és visszatérhetik ugyan-azon sorsjegyüket kényel-mesekély havi részlet-törlesztésre.

Legnagyobb előlegek értékpapirokra! Másutt előzalogosított sors-jegyek kiváltaknak és azokra esetleg nagyobb költséget adok, vagy meg-veszem azokat a teljes napi árban és a felesleget kiadom.

Fleissig Sándor

bank- és váltóüzlet, Bpest, Erzsébet-körút 2. HERMES. hiteles sors. lap kiadóhivatala.

Gladiator

Kuszár Fluid (tűdítő és mosóvíz lovaknak). A legkínzóbb és leghatásosab szer, egy a hibás, mint az egész-séges láb lovaknál. A korom vagy patkó, valamint a lábcsontok stb. előfordulni szokott bajok, hibák gyógyítására illetve biztosítására. Bír-tós eredmény. 1 palacska ára 1 frt. Gyári raktár Budapest, BAKY GY. J. Ferencz-körút 40. sz. Raktár: Török J. győgszerár Király-utca 12. Budapest.

A Franklin-Társulat kiadásá-ban Budapestben megjelent és minden könyvtarészkedésben kapható:

A huszadik század szocziál-politikájának történelme.

Írta Kráilitz Lajos. Ára fűzve 80 kr.

FAIRBANKS MÉRLEGEK

a legkökéletesebb mérlegszerkezetek.

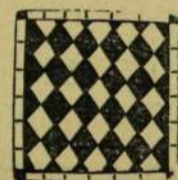
A szabadalmazott Fairbanks-mérlegék százados rendszerűek, tolös súly fém-mérőkkel bírnak és a hidra tett terhet minden ponton egyenlően mér-legelik. Tartósság, pontosság és könnyű kezelésüknél fogva, ugy hazánkban mint a külföldön a legelső díjat nyert legkínzóbb mérlegék.

Gazdasági, szekér-, marha-, zsák- és raktári mérlegeinket,

csészertű és a célnak megfelelő szerkezetűknél fogva különösen a gazdák, gazdaságok és uradalmak részére a legmelegebben ajánlhatjuk. Gazdasági egyesületi tagok érkeződményben részesülnek.

FAIRBANKS-TÁRSASÁG

mérleg- és gépgyára. Budapest, Andrássy-ut 14. sz. Gyár: Ujpest.

WALLA JÓZSEF

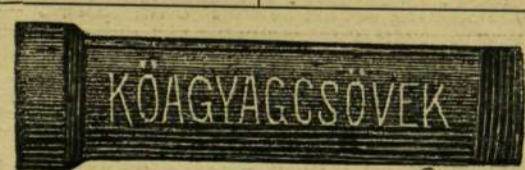
mozaik és ezementáru-gyára építési anyagok raktára

Budapest, VII. ker, Rottenbiller-utca 13. sz.

Vallalkozik: GRANITTERAZZO, BETONIROZÁSOK, CSATORNÁZÁSOK, SZÖKÖKUTAK, CZEMENT-LAPOK és MOZAIK LAPOKKALI KÖVEZÉSEK elkészítésére stb.

Raktárt tart: KERAMIT LAPOK, KELHEIMI LAPOK, METTLACHI LAPOK, TERRACOTTA-ÁRUK, KÖFEDÉLPÉP, TŰZÁLLÓ TÉGLÁK, KÉMÉNY RAKVÁ-NYOKBÓL stb.

Gyári raktára a gartenani Portland cement és vízhatlan mész-gyárnak.

Nádfonat, Stuccatur készítéshez

SCHLICK-féle vasöntöde és gépgyárrészv.-társ. BUDAPESTEN.

Gyár és irodák: VI. kerület, külső váci-ut 29-35. szám. Podmaniczky-utca 14. szám. Városi iroda és raktár:

Gőz- és járgány-cséplőkészületek,

számos első díjjal kitünt. Schlick-féle szab. 2 és 3 vasu ekék,

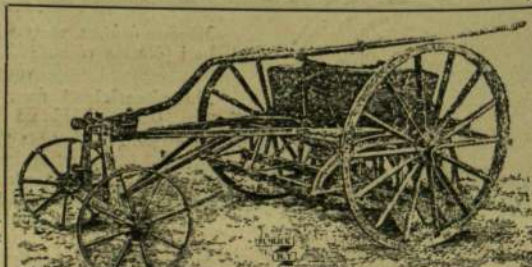
mélyítő és egyetemes aczél-ekék, eredeti SCHLICK- és VIDATS éle

egyvasu ekék, talajmivelő eszközök, valamint

Schlick-féle szab. HALADÁS sorbavetőgépek.

Takarmánykészítő gépek, daráló, őrlőmalmok és mindennemű gazdasági gépek. Eredeti amerikai kévekkötő és marokrák arató-gépek és űkaszató gépek, szállítható mezel vasutak stb.

Előnyös fizetési feltételek. Legutánosabb árak. Árjegyzékek ingyen és bérmentve

TISZTI TEMETÉS SZÓFIALÁBAN A FEJEDLEM ÉS AZ UDVAR JELENLÉTÉBEN.

Fénykép után.

Specialista sérvkötőkben

Cs. és kir. oszt.-magyar és belga királyi szabadalom! Kitüntetett Brüsszel 1893. arany érem és díszokmánynyal

KELETI-féle sérvkötő

orvosi tekintélyek véleménye szer-int a legkínzóbb ezen nem-ben, nem csuszik, nem gyakorol kellemetlen nyomást és eltávo-lítja czészertű szer. ezeténél fogva az eddigi sérvkötők hiányait.

KELETI-féle gummi sérvkötő idomítható pelottával, szarvasbőr védővel és biztonsági övvel.

Árak: egyoldala 6-8 frt. Kétoldala 12-16 frt. Gyá-ramban készülnek ezenkívül: Műlábak, műkezek, egyenestar-tók. (Hessing-féle rendszer) ortho-paediái fűzők, haskötők, gőrsér-harinyák és mindenféle gummi áruk.

Megrendeléseket pontosan és díszre cén esküszöl

KELETI J.

kötészerző és orvos-sebész műszerész. Főüzlet és sérvkötészeti műhely BUDAPEST, IV. ker., Koronahéreg-utca 17.

Sebészeti műszer gyár: Régi posta-utca 4. sz. Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.